CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

Almira 3
shelf 4
23

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

७५८१

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

॥श्रीगणेशाय नमः॥ ॐ नमः सर्वज्ञाय॥ यस्य ज्ञानदयासिन्धोरगाधस्यानघा गुणाः॥ सेव्य
तामक्षयो धीराः स श्रिये चामृताय च॥ १॥ समाहृत्यान्यतन्त्राणि संक्षिप्तैः प्रतिसंस्कृतैः॥
संपूर्णमुच्यते वर्गैर्नामलिङ्गानुशासनम्॥ २॥ प्रायशो रूपभेदेन साहचर्याच्च कुत्रचित्॥
स्त्रीपुंनपुंसकं ज्ञेयं तद्विशेषविधेः क्वचित्॥ ३॥ भेदाख्यानाय न द्वन्द्वो नैकशेषो न संकरः॥ कृ
तोऽत्र भिन्नलिङ्गानामनुक्तानां क्रमादृते॥ ४॥ त्रिलिङ्ग्यां त्रिष्विति पदं मिथुने तु द्वयोरिति॥
निषिद्धलिङ्गं शेषार्थं त्वन्ताथादि न पूर्वभाक्॥ ५॥ स्वरव्ययं स्वर्गनाकत्रिदिवत्रिदशालयाः॥
सुरलोको द्योदिवौ द्वे स्त्रियां क्लीबे त्रिविष्टपम्॥ ६॥ अमरा निर्जरा देवास्त्रिदशा विबुधाः सु
राः॥ सुपर्वाणः सुमनसस्त्रिदिवेशा दिवौकसः॥ ७॥ आदितेया दिविषदो लेखा अदितिनन्द
नाः॥ आदित्या ऋभवोऽस्वप्ना अमर्त्या अमृतान्धसः॥ ८॥ बर्हिर्मुखाः क्रतुभुजो गीर्वाणा

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दानवारयः॥ वृन्दारका दैवतानि पुंसि वा देवताः स्त्रियाम्॥८॥ आदित्या विश्ववसवस्तुषि
ताभास्वरानिलाः॥ महाराजिकसाध्याश्च रुद्राश्च गणदेवताः॥९॥१०॥ विद्याधराप्सरो
यक्षरक्षोगन्धर्वकिन्नराः॥ पिशाचो गुह्यकः सिद्धो भूतोऽमी देवयोनयः॥१०॥ ११॥ असुरा दै
त्यदैतेयदनुजेन्द्रारिदानवाः॥ शुक्रशिष्या दितिसुताः पूर्वदेवाः सुरद्विषः॥१०॥ १२॥ सर्वज्ञः
सुगतो बुद्धो धर्मराजस्तथागतः॥ समन्तभद्रो भगवान्मारजिल्लोकजिज्जिनः॥ १३॥
षडभिज्ञो दशबलोऽद्वयवादी विनायकः॥ मुनीन्द्रः श्रीघनः शास्ता मुनिः १४ शाक्यमु
निस्तु यः॥ १५॥ स शाक्यसिंहः सर्वार्थसिद्धः शौद्धोदनिश्च सः॥ गौतमश्चार्कबन्धुश्च मा
यादेवीसुतश्च सः॥१॥१६॥ ब्रह्मात्मभूः सुरज्येष्ठः परमेष्ठी पितामहः॥ हिरण्यगर्भो लोके
शः स्वयम्भूश्चतुराननः॥ १८॥ धाताब्जयोनिर्द्रुहिणो विरिञ्चिः कमलासनः॥ स्रष्टा प्रजा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

यतिर्वेधा विधाता विश्वसृड्विधिः २० ॥ विष्णुर्नारायणः कृष्णो वैकुण्ठो विष्टरश्रवाः ॥ दामो
दरो हृषीकेशः केशवो माधवः स्वभूः १८ ॥ दैत्यारिः पुण्डरीकाक्षो गोविन्दो गरुडध्वजः ॥ पी
ताम्बरो ऽच्युतः शार्ङ्गी विष्वक्सेनो जनार्दनः ॥ १९ ॥ उपेन्द्र इन्द्रावरजश्चक्रपाणिश्चतुर्भुजः ॥
पद्मनाभो मधुरिपुर्वासुदेवस्त्रिविक्रमः ॥ २० ॥ देवकीनन्दनः शौरिः श्रीपतिः पुरुषोत्तमः
वनमाली बलिध्वंसी कंसारातिरधोक्षजः ॥ २१ ॥ विश्वंभरः कैटभजिद्विधुः श्रीवत्सलाञ्छ
नः २९ ॥ २१ ॥ वसुदेवोस्य जनकः स एवानकदुन्दुभिः २ ॥ २२ ॥ बलभद्रः प्रलंबघ्नो बलदेवो
ऽच्युताग्रजः ॥ रेवतीरमणो रामः कामपालो हलायुधः ॥ नीलाम्बरो रौहिणेयस्तालांको
मुशली हली ॥ २३ ॥ संकर्षणः सीरपाणिः कालिन्दीभेदनो बलः १७ ॥ मदनो मन्मथो
मारः प्रद्युम्नो मीनकेतनः ॥ कंदर्पो दर्पको नंगः कामः पंचशरः स्मरः ॥ शंबरारिर्मनसिज

४

॥ अकोष सोमभवोभीमःस्थाणूरुद्रउमापतिः ४८ ॥ ३४ ॥ कपर्द्दोस्यजटाजूटः १ पिनाकोजगवंधनुः २ ॥ प्र
॥ ३ ॥ मथाःस्युःपारिषदा १ ब्राह्मीत्याद्यास्तुमातरः ॥ ३५ ॥ ब्राह्मीमाहेश्वरीचैवकौमारीवैष्णवीतथा ॥
वाराहीचतथेन्द्राणीचामुण्डासप्तमातरः ॥ ३६ ॥ विभूतिर्भूतिरैश्वर्यमणिमादिकमष्टधा
॥ अणिमामहिमाचैवगरिमालघिमातथा ॥ प्राप्तिःप्राकाम्यमीशित्वंवशित्वंचाष्टसिद्धयः ८
॥ ३७ ॥ उमाकात्यायनीगौरीकालीहैमवतीश्वरी ॥ शिवाभवानीरुद्राणीशर्वाणीसर्वमङ्ग
ला ॥ ३८ ॥ अपर्णापार्वतीदुर्गामृडानीचण्डिकाम्बिका १७ ॥ ३७ ॥ विनायकोविघ्नराजद्वैमातुरग
णाधिपाः ॥ अप्येकदन्तहेरम्बलंबोदरगजाननाः ८ ॥ ३८ ॥ कार्त्तिकेयोमहासेनःशरजन्माष
डाननः ॥ पार्वतीनन्दनःस्कन्दःसेनानीरग्निभूर्गुहः ॥ ३९ ॥ बाहुलेयस्तारकजिद्विशाखःशिखिवा हनः
हनः ॥ षाण्मातुरःशक्तिधरःकुमारःक्रौंचदारणः १७ ॥ ४० ॥ इन्द्रोमरुत्वान्मघवाविडौजाःपाक २

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कुसुमेषुरनन्यजः॥ पुष्पधन्वा रतिपतिर्मकरध्वज आत्मभूः ॥२५॥ ब्रह्मसूर्विश्वकेतुः स्यादनिरु
द्ध उषापतिः ॥२६॥ लक्ष्मीः पद्मालया पद्मा कमला श्रीर्हरिप्रिया॥ इन्दिरा लोकमाता मा क्षी
राब्धितनया रमा १०॥२७॥ शंखो लक्ष्मीपतेः पांचजन्य१श्चक्रं सुदर्शनः १॥ कौमोदकी गदा १
खड्गो नन्दकः १ कौस्तुभो मणिः १॥२८॥ गरुत्मान् गरुडस्तार्क्ष्यो वैनतेयः खगेश्वरः॥ नागान्तको
विष्णुरथः सुपर्णः पन्नगाशनः ९॥२९॥ शंभुरीशः पशुपतिः शिवः शूली महेश्वरः॥ ईश्वरः
शर्व ईशानः शंकरश्चन्द्रशेखरः॥३०॥ भूतेशः खण्डपरशुर्गिरीशो गिरिशो मृडः॥ मृत्युंजयः
कृत्तिवासाः पिनाकी प्रमथाधिपः॥३१॥ उग्रः कपर्दी श्रीकण्ठः शितिकंठः कपालभृत्॥ वा
मदेवो महादेवो विरूपाक्षस्त्रिलोचनः॥३२॥ कृशानुरेताः सर्वज्ञो धूर्जटिर्नीललोहितः॥ हरः
स्मरहरो भर्गस्त्र्यम्बकस्त्रिपुरान्तकः॥३३॥ गङ्गाधरोऽन्धकरिपुः क्रतुध्वंसी वृषध्वजः॥ व्योमके

3

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शासनः॥ वृद्धश्रवाः शुनासीरः पुरुहूतः पुरन्दरः॥ ४१॥ जिष्णुर्लेखर्षभः शक्रः शतमन्यु
र्दिवस्पतिः॥ सुत्रामा गोत्रभिद्वज्री वासवो वृत्रहा वृषा॥ ४२॥ वास्तोष्पतिः सुरपतिर्बला
रातिः शचीपतिः॥ जंभभेदी हरिहयः स्वाराण्नमुचिसूदनः॥ संक्रन्दनो दुश्च्यवनस्तुराषा
ण्मेघवाहनः॥ आखण्डलः सहस्राक्ष ऋभुक्षा ३५ स्तस्य तु प्रिया॥ ४४॥ पुलोमजा श
चीन्द्राणी ३ नगरी त्वमरावती १॥ हय उच्चैःश्रवाः १ सूतो मातलि १ र्नन्दनं वनम् १॥ ४५॥
स्यात्प्रासादो वैजयन्तो १ जयन्तः पाकशासनिः २॥ ऐरावतोऽभ्रमातंगैरावणाभ्रमुव
ल्लभाः ४॥ ४६॥ ह्रादिनी वज्रमस्त्री स्यात्कुलिशं भिदुरं पविः॥ शतकोटिः स्वरुः शंबो
दंभोलिरशनिर्द्वयोः १०॥ ४७॥ व्योमयानं विमानोऽस्त्री २ नारदाद्याः सुरर्षयः १॥ स्या
त्सुधर्मा देवसभा २ पीयूषममृतं सुधा २॥ ४८॥ मन्दाकिनी वियद्गङ्गा स्वर्णदी सुरदी

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ अको० ॥ यिका ४९॥ मेरुः सुमेरुर्हेमाद्री रत्नसानुः सुरालयः ५॥ पंचैते देवतरवो मन्दारः पारिजातकः
॥ संतानः कल्पवृक्षश्च पुंसि वा हरिचन्दनम् ५॥ ५०॥ सनत्कुमारो वैधात्रः स्वर्वैद्यावश्विनीसु
॥४॥ तौ॥ नासत्यावश्विनौ दस्रावाश्विनेयौ च तावुभौ॥ ५१॥ स्त्रियां बहुष्वप्सरसः स्वर्वेश्या उ
र्वशीमुखाः॥ घृताची मेनका रम्भा उर्वशी च तिलोत्तमा॥ सुकेशी मंजुघोषाद्याः कथ्यन्ते
ऽप्सरसो बुधैः॥ हाहा हूहूश्चैवमाद्या गन्धर्वास्त्रिदिवौकसाम्॥ ५२॥ अग्निर्वैश्वानरो वह्नि
र्वीतिहोत्रो धनंजयः॥ कृपीटयोनिर्ज्वलनो जातवेदास्तनूनपात्॥ ५३॥ बर्हिः शुष्मा कृ
ष्णवर्त्मा शोचिःकेश उषर्बुधः॥ आश्रयाशो बृहद्भानुः कृशानुः पावकोनलः॥ ५४॥ रो
हिताश्वो वायुसखः शिखावानाशुशुक्षणिः॥ हिरण्यरेता हुतभुग्दहनो हव्यवाहनः॥ ॥ राम॥ ॥४॥
॥ ५५॥ सप्तार्चिर्दमुनाः शुक्रश्चित्रभानुर्विभावसुः॥ शुचिरप्पित्त ३४ और्वस्तु वाडवो वड

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

भानवः ३ ॥ ५६ ॥ वह्नेर्द्वयोर्ज्वालकीलावर्चिर्हेतिः शिखा स्त्रियाम् ५ ॥ त्रिषु स्फुलिङ्गोऽग्निक-
णः २ सन्तापः संज्वरः समौ २ ॥ ५७ ॥ धर्मराजः पितृपतिः समवर्ती परेतराट् ॥ कृतान्तो यमु-
नाभ्राता शमनो यमराड् यमः ॥ ५८ ॥ कालो दण्डधरः श्राद्धदेवो वैवस्वतोऽन्तकः १४ ॥ राक्ष-
सः कौणपः क्रव्यात्क्रव्यादोऽस्रप आशरः ॥ रात्रिंचरो रात्रिचरः कर्बुरो निकषात्मजः ॥ या-
तुधानः पुण्यजनो नैर्ऋतो यातुरक्षसी १५ ॥ ६१ ॥ प्रचेता वरुणः पाशी यादसांपतिरप्पतिः
५ ॥ श्वसनः स्पर्शनो वायुर्मातरिश्वा सदागतिः ॥ ६२ ॥ पृषदश्वो गन्धवहो गन्धवाहानिला-
शुगाः ॥ समीरमारुतमरुज्जगत्प्राणसमीरणाः ॥ ६३ ॥ नभस्वद्वातपवनपवमानप्रभञ्ज-
नाः ॥ २० ॥ प्राणोऽपानः समानश्चोदानव्यानौ च वायवः ॥ ६४ ॥ हृदि प्राणो गुदेऽपानः स-
मानो नाभिसंस्थितः ॥ उदानः कण्ठदेशस्थो व्यानः सर्वशरीरगः ॥ ६५ ॥ शरीरस्था इमे ५

अ·को·प्र·

५

रंहस्तरसी तु रयः स्यदः॥ जवोऽथ शीघ्रं त्वरितं लघु क्षिप्रमरं द्रुतम्॥ ६६॥ सत्वरं चपलं
तूर्णमविलम्बितमाशु च॥ सततानारताश्रान्तसन्तताविरतानिशम्॥ ६७॥ नित्यान
वरताजस्रमप्यथातिशयो भरः॥ अतिवेलभृशात्यर्थातिमात्रोद्गाढनिर्भरम्॥ ६८॥
तीव्रैकान्तनितान्तानि गाढबाढदृढानि च १५॥ क्लीबे शीघ्राद्यसत्त्वे स्यात् त्रिष्वेषां सत्वगामि
यत्॥ ६९॥ कुबेरस्त्र्यम्बकसखो यक्षराड्गुह्यकेश्वरः॥ मनुष्यधर्मा धनदो राजराजो धनाधि
पः॥ ७०॥ किंनरेशो वैश्रवणः पौलस्त्यो नरवाहनः॥ यक्षैकपिंगैलविलश्रीदपुण्यजने
श्वराः १७॥ ७१॥ अस्योद्यानं चैत्ररथं पुत्रस्तु नलकूबरः १॥ कैलासः स्थानम् अलका पूः १ विमा
नन्तु पुष्पकम्॥ ७२॥ स्यात् किन्नरः किंपुरुषस्तुरंगवदनो मयुः ४॥ निधिर्ना शेवधिर्भेदाः
पद्मशंखादयो निधेः॥ ७३॥ महापद्मश्च पद्मश्च शंखो मकरकच्छपौ॥ मुकुन्दकुन्दनीलाश्च

को·

५

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्वर्वेश्यानिश्चयोनव॥ ७५ ॥ इति स्वर्गवर्गः॥ ॥ द्योदिवौ द्वे स्त्रियामभ्रं व्योम पुष्करमम्बरम्॥
नभोन्तरिक्षं गगनमनन्तं सुरवर्त्म खम्॥ १ ॥ वियद्विष्णुपदं वा तु पुंस्याकाशविहायसी॥
इति व्योमवर्गः॥ ॥ दिशस्तु ककुभः काष्ठा आशाश्च हरितश्च ताः॥ प्राच्यवाचीप्रतीच्यस्ताः
पूर्वदक्षिणपश्चिमाः॥ उत्तरादिगुदीची स्याद्दिश्यं तु त्रिषु दिग्भवे॥ २ ॥ इन्द्रो१ वह्निः२ पि
तृपतिः३ नैर्ऋतो४ वरुणो५ मरुत्६॥ कुवेर७ ईशः८ पतयः पूर्वादीनां दिशां क्रमात् ८॥ ४ ॥
रविः१ शुक्रो२ महीसूनुः३ स्वर्भानुः४ भानुजो५ विधुः६॥ बुधो७ बृहस्पतिश्चेति८ दिशामीशास्त
थाग्रहाः॥ ४ ॥ ऐरावतः पुण्डरीको वामनः कुमुदोञ्जनः॥ पुष्पदन्तः सार्वभौमः सुप्रतीकश्च दिग्ग
जाः८॥ ५ ॥ करिण्योभ्रमुकपिलापिङ्गलानुपमाः क्रमात्॥ ६ ॥ ताम्रकर्णी शुभ्रदन्ती चाङ्गना चाञ्ज
नावती॥ ८ ॥ क्लीबाव्ययं त्वपदिशं दिशोर्मध्ये विदिक् स्त्रियाम्॥ ५ ॥ अभ्यन्तरं त्वन्तरालं चक्रवा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

५

लनुमगडलम् २ ॥ अभ्रं मेघो वारिवाहः स्तनयित्नुर्बलाहकः ॥ ६ ॥ धाराधरो जलधरस्तडित्वा
न्वारिदोम्बुभृत् ॥ घनजीमूतमुदिरजलमुग्धूमयोनयः ११ ॥ ७ ॥ कादम्बिनी मेघमाला २ त्रि
षु मेघभवेऽभ्रियम् १ ॥ स्तनितं गर्जितं मेघनिर्घोषे रसितादि च ४ ॥ ८ ॥ शंपा शतह्रदा ह्रादि
न्यैरावत्यः क्षणप्रभा ॥ तडित्सौदामिनी विद्युच्चञ्चला चपला अपि ११ ॥ ९ ॥ स्फूर्जथुर्वज्रनि
र्घोषो मेघज्योतिरिरंमदः २ ॥ इन्द्रायुधं शक्रधनुस्तदेव ऋजुरोहितम् १ ॥ १० ॥ वृष्टिर्वर्षं
तद्विघातेवग्राहावग्रहौ समौ २ ॥ धारासंपात आसारः २ शीकरोम्बुकणाः स्मृताः २ ॥ ११ ॥ वर्षोप
लस्तु करका २ मेघछन्नेह्नि दुर्दिनम् ॥ अन्तर्धा व्यवधा पुंसि त्वन्तर्धिरपवारणम् ॥ अपिधानति
रोधानपिधानाछादनानि च ॥ हिमांशुश्चन्द्रमाश्चन्द्र इन्दुः कुमुदबान्धवः ॥ १२ ॥ विधुः सुधांशुः शु
भ्रांशुरोषधीशो निशापतिः ॥ अब्जो जैवातृकः सोमो ग्लौर्मृगाङ्कः कलानिधिः ॥ १४ ॥ द्विजराजः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शशधरो नक्षत्रेशः क्षपाकरः २०॥ कलातु षोडशो भागो १ बिम्बोऽस्त्री मण्डलं त्रिषु २॥ १५॥ भित्तं शक
कलं खण्डे वा पुंस्यर्द्धोऽर्द्धं समेंऽशके ६॥ चन्द्रिका कौमुदी ज्योत्स्ना ३ प्रसादस्तु प्रसन्नता २॥ १६॥ क
लंकं कौलांछनं च चिन्हं लक्ष्म च लक्षणम् ८॥ सुषमा परमा शोभा २ शोभा कान्तिर्द्युतिश्छविः
४॥ १७॥ अवश्यायस्तु नीहारस्तुषारस्तुहिनं हिमम्॥ प्रालेयं मिहिका वा ७॥ थ हिमानी हिम
संहतिः २॥ १८॥ शीतं गुणे १ तद्वदर्थाः सुषीमः शिशिरो जडः॥ तुषारः शीतलः शीतो हिमः सप्ता
न्यलिंगकाः ७॥ १९॥ ध्रुव औत्तानपादिः स्यात् १ अगस्त्यः कुंभसंभवः॥ मैत्रावरुणिः २ अस्यैव लोपामु
द्रा सधर्मिणी १॥ २०॥ नक्षत्रमृक्षं भं तारा तारकाप्युडु वा स्त्रियाम् ८॥ दाक्षायण्योऽश्विनीत्यादि ता
रा २ अश्वयुगश्विनी २॥ २१॥ राधा विशाखा २ पुष्ये तु सिध्यतिष्यौ ३ श्रविष्ठया॥ समा धनिष्ठाः स्युः २ प्रो
ष्ठपदा भाद्रपदाः स्त्रियः २॥ २२॥ मृगशीर्षं मृगशिरस्तस्मिन्नेवाग्रहायणी ३॥ इल्वलास्तच्छिरोदेशे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तारका निवसन्ति याः॥ २२ ॥ बृहस्पतिः सुराचार्यो गीष्पतिर्धिषणो गुरुः॥ जीव आङ्गिरसो वा
चस्पतिश्चित्रशिखण्डिजः॥ २४ ॥ शुक्रो दैत्यगुरुः काव्य उशना भार्गवः कविः॥ अङ्गारकः कु
जो भौमो लोहिताङ्गो महीसुतः॥ २५ ॥ रौहिणेयो बुधः सौम्यः समौ सौरिशनैश्चरौ॥ तमस्तु रा
हुः स्वर्भानुः सैंहिकेयो विधुंतुदः॥ २६ ॥ सप्तर्षयो मरीच्यत्रिमुखाश्चित्रशिखण्डिनः॥ राशीना
मुदयो लग्नं ते तु मेषवृषादयः॥ २७ ॥ सूरसूर्यार्यमादित्यद्वादशात्मदिवाकराः॥ भास्कराहस्क
रब्रध्नप्रभाकरविभाकराः॥ २८ ॥ भास्वद्विवस्वत्सप्ताश्वहरिदश्वोष्णरश्मयः॥ विकर्तनार्कमा
र्तण्डमिहिरारुणपूषणः॥ २९ ॥ द्युमणिस्तरणिर्मित्रश्चित्रभानुर्विरोचनः॥ विभावसुर्ग्रहप
तिस्त्विषांपतिरहर्पतिः॥ ३० ॥ भानुर्हंसः सहस्रांशुस्तपनः सविता रविः॥ माठरः पिङ्ग
लो दण्डश्चण्डांशोः पारिपार्श्विकाः॥ ३१ ॥ सूरसूतोऽरुणोऽनूरुः काश्यपिर्गरुडाग्रजः॥ प

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

स्वस्तिश्री

रिवेषस्तु परिधिरुपसूर्यकमण्डले ३ ॥ किरणोऽस्रमयूखांशुगभस्तिघृणिघृष्णयः ॥ भानुः
करो मरीचिः स्त्रीपुंसयोर्द्दीधितिः स्त्रियाम् ११ ॥ स्युः प्रभा रुग्रुचिस्त्विड्भाभाश्छविद्युतिदीप्त
यः ॥ रोचिः शोचिरुभे क्लीवे ११ प्रकाशोद्योत आतपः ३ ॥ कोष्णं कवोष्णं मन्दोष्णं कदुष्णं त्रिषु
तद्वति ४ ॥ तिग्मं तीक्ष्णं खरं तद्वत् २ मृगतृष्णा मरीचिका ३ ॥ ॥ इति दिग्वर्गः ॥ ॥
कालो दिष्टोप्यनेहापि समयोप्यथ पक्षतिः ॥ प्रतिपद्द्वे इमे स्त्रीत्वे २ तदाद्यास्तिथयो द्वयोः
१ ॥ घस्रो दिनाहनी वा तु क्लीवे दिवसवासरौ ५ ॥ प्रत्यूषोऽहर्मुखं कल्यमुषः प्रत्युषसी अपि ॥
प्रभातं च ६ दिनान्ते तु सायः २ संध्या पितृप्रसूः ३ ॥ प्राह्णापराह्णमध्याह्नास्त्रिसन्ध्यम् ३ अथ शर्वरी ३ ॥
॥ निशा निशीथिनी रात्रिस्त्रियामा क्षणदा क्षपा ॥ विभावरीतमस्विन्यौ रजनी यामिनी तमी ४ ॥
१२ ॥ तमिस्रा तामसी रात्रिर्ज्योत्स्नी चन्द्रिकयान्विता १ ॥ आगामिवर्तमानाहर्युक्तायां निशि प

क्षिणी १॥ गणरात्रं निशा बह्व्यः २ प्रदोषो रजनीमुखम् ३॥ अर्द्धरात्रनिशीथौ द्वौ २ द्वौ यामप्रहरौ समौ २॥ स पर्वसंधिः प्रतिपत्पंचदश्योर्यदंतरम् १॥ पक्षान्तौ पंचदश्यौ द्वे २ पौर्णमासी तु पूर्णिमा २॥ कलाहीने सानुमतिः १ पूर्णे राका निशाकरे १॥ अमावास्या त्वमावस्या दर्शः सूर्येन्दुसंगमः ४॥ सा दृष्टेन्दुः सिनीवाली सा नष्टेन्दुकला कुहूः १॥ उपरागो ग्रहो २ राहुग्रस्ते त्विन्दौ च पूष्णि च॥ सोपप्लवोपरक्तौ द्वा २ वग्न्युत्पात उपाहितः २॥ एकयोक्त्या पुष्पवन्तौ दिवाकरनिशाकरौ १॥ अष्टादश निमेषास्तु काष्ठा १ त्रिंशत्तु ताः कलाः १ तास्तु त्रिंशत्क्षणस्ते तु मुहूर्तो द्वादशास्त्रियां १॥ ते तु त्रिंशदहोरात्रः १ पक्षस्ते दश पंच च॥ पक्षौ पूर्वापरौ शुक्लकृष्णौ २ मासस्तु तावुभौ १॥ द्वौ द्वौ माघादिमासौ स्यादृतु १ स्तैरयनं त्रिभिः १॥ अयने द्वे गतिरुदग्दक्षिणार्कस्य वत्सरः १॥ समरात्रिं दिवे काले विषुवद्विषुवं च तत् २॥ मार्गशीर्षे सहा मार्ग आग्रहायणिकश्च सः ४॥ पौषे तैषसहस्यौ

पुष्पयुक्ता पौर्णमासी पौषी मासे तु यत्र सा॥
नाम्ना स पौषो माघाद्याश्चैवमेकादशापरे॥ २

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दौ॥ तपा माघेऽथ फाल्गुने॥ स्यात्तपस्यः फाल्गुनिकः स्याच्चैत्रे चैत्रिको मधुः॥ वैशाखे मा
धवो राधो ज्येष्ठे शुक्रः शुचिस्त्वयम्॥ आषाढे श्रावणे तु स्यान्नभाः श्रावणिकश्च सः॥
स्युर्नभस्यप्रौष्ठपदभाद्रभाद्रपदाः समाः॥ स्यादाश्विन इषोऽप्याश्वयुजोऽपि स्यात्तु कार्त्तिके
७॥ बाहुलोर्जौ कार्त्तिकिको ४ हेमन्तः शिशिरोऽस्त्रियाम्१॥ वसन्ते पुष्पसमयः सुरभिर्ग्रीष्म उष्म
कः॥ निदाघ उष्णोपगम उष्ण ऊष्मागमस्तपः७॥ स्त्रियां प्रावृट् स्त्रियां भूम्नि वर्षा१ अथ शरत्स्त्रि
याम्१॥ षडमी ऋतवः पुंसि मार्गादीनां युगैः क्रमात्॥ संवत्सरो वत्सरोऽब्दो हायनोऽस्त्री शरत्स
माः८॥ मासेन स्यादहोरात्रः पैत्रो१ वर्षेण दैवतः१॥ दैवे युगसहस्रे द्वे ब्राह्मः कल्पौ तु तौ नृणां
१२॥ मन्वन्तरं तु दिव्यानां युगानामेकसप्ततिः१॥ संवर्तः प्रलयः कल्पः क्षयः कल्पान्त इत्यपि॥ अ
स्त्री पंकं पुमान्पाप्मा पापं किल्बिषकल्मषम्॥ कलुषं वृजिनैनोघमंहो दुरितदुष्कृतम्॥ स्याद्धर्मम

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

स्वाति

अप्र २ स्त्रियांपुण्यश्रेयसीसुकृतंवृषः५॥मुत्प्रीतिःप्रमदोहर्षःप्रमोदामोदसंमदाः॥२४ स्यादानन्दथुरा
नन्दःशर्मशातसुखानिच१२॥श्वःश्रेयसंशिवंभद्रंकल्याणंमङ्गलंशुभम्॥२५ भावुकंभविकं
भव्यंकुशलंक्षेममस्त्रियाम्॥शस्तं२चाथत्रिषुद्रव्येपापंपुण्यंसुखादिच॥२६ मतल्लिकामच
र्चिकाप्रकाण्डमुद्धतल्लजौ॥प्रशस्तवाचकान्यमून्य७यःशुभावहोविधिः१॥२७ दैवंदिष्टंभागधे
यंभाग्यंस्त्रीनियतिर्विधिः८॥हेतुर्नाकारणंबीजं२निदानन्त्वादिकारणम्॥२८ क्षेत्रज्ञआत्मापु
रु षः२प्रधानंप्रकृतिःस्त्रियाम्२॥विशेषःकालिकोवस्था२गुणाःसत्त्वंरजस्तमः॥२९ जनुर्जननज
न्मानिजनिरुत्पत्तिरुद्भवः८॥प्राणीतुचेतनोजन्मीजन्तुजन्युशरीरिणः८॥३० जातिर्जातंचसामा
न्यं२व्यक्तिस्तुपृथगात्मता२॥चित्तंतुचेतोहृदयंस्वान्तंहृन्मानसंमनः८॥ २१ ॥[illegible]वर्गः॥ एमः २
बुद्धिर्मनीषाधिषणाधीःप्रज्ञाशेमुषीमतिः॥प्रेक्षोपलब्धिश्चित्संवित्प्रतिपज्ज्ञप्तिचेतनाः१४॥ १

धीर्धारणावती मेधा१ संकल्पः कर्ममानसम्२ ॥ चित्ताभोगो मनस्कारः२ चर्चा संख्या विचारणा३
॥ अध्याहारस्तर्क ऊहो३ विचिकित्सा तु संशयः ॥ संदेहद्वापरौ चाथ४ समौ निर्णयनिश्चयौ२ ॥
मिथ्यादृष्टिर्नास्तिकता२ व्यापादो द्रोहचिन्तनम्२ ॥ समौ सिद्धान्तराद्धान्तौ२ भ्रान्तिर्मिथ्याम
तिर्भ्रमः३ ॥ संविदागूः प्रतिज्ञानं नियमाश्रवसंश्रवाः ॥ अंगीकाराभ्युपगमप्रतिश्रवसमाध
यः१७ ॥ मोक्षे धीर्ज्ञानं१ मन्यत्र विज्ञानं शिल्पशास्त्रयोः१ ॥ मुक्तिः कैवल्यनिर्वाणश्रेयोनिश्रेय
सामृतम् ॥ मोक्षोपवर्गो८ थाज्ञानमविद्याहंमतिः स्त्रियाम्२ ॥ रूपं शब्दो गन्धरसस्पर्शाश्च वि
षया अमी ॥ गोचरा इंद्रियार्थाश्च२ हृषीकं विषयीन्द्रियं३ ॥ कर्मेन्द्रियं तु पाय्वादि२ मनोनेत्रादि
धीन्द्रियम्२ ॥ तुवरस्तु कषायोऽस्त्री मधुरो१ लवणः१ कटुः१ ॥ तिक्तो१ ऽम्लश्च१ रसाः पुंसि तद्वत्सु ष
डमी त्रिषु ॥ विमर्दोत्थे परिमलो गंधे जनमनोहरे१ ॥ आमोदः सोतिनिर्हारी वाच्यलिंगत्वमागु

अम॰
१०

णानतः॥ समाकर्षी तु निर्हारी २ सुरभिर्घ्राणतर्पणः॥ इष्टगन्धः सुगन्धिः स्यात् ४ आमोदी मुखवा
सनः॥ पूतिगंधिस्तु दुर्गंधो ९ विस्रं स्यादामगंधि यत्॥ शुक्लशुभ्रशुचिश्वेतविशदश्येतपा
पाण्डराः॥ अवदातः सितो गौरोऽवलक्षो धवलोऽर्जुनः १२॥ हरिणः पाण्डुरः पाण्डुरीषत्पाण्डु
स्तु धूसरः॥ कृष्णे नीलासितश्यामकालश्यामलमेचकाः १३॥ पीतो गौरो हरिद्राभः पाला
शो हरितो हरित्॥ रोहितो लोहितो रक्तः शोणः कोकनदच्छविः १४॥ अव्यक्तरागस्त्वरुणः श्वे
तरक्तस्तु पाटलः॥ श्यावः स्यात्कपिशो धूम्रधूमलौ कृष्णलोहिते १५॥ कडारः कपिलः पिङ्ग
पिशङ्गौ कद्रुपिङ्गलौ॥ चित्रं किर्मीरकल्माषशबलैताश्च कर्बुरे १६॥ गुणे शुक्लादयः पुंसि गु
णिलिङ्गास्तु तद्वति॥ ॥[illegible]॥ ॥ब्राह्मी तु भारती भाषा गीर्वाग्वाणी सरस्वती १॥ व्या
हार उक्तिर्लपितं भाषितं वचनं वचः॥ अपभ्रंशोऽपशब्दः स्यात् शास्त्रे शब्दस्तु वाचकः २॥ तिङ्

10

अम॰
१०

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सुवन्तचयोवाक्यंक्रियावाकारकान्विता॥श्रुतिः स्त्री वेद आम्नायस्त्रयी धर्मस्तु तद्विधिः २॥
स्त्रियामृक्सामयजुषी इति वेदास्त्रयस्त्रयी २॥शिक्षेत्यादि श्रुतेरङ्गं १ ओंकारप्रणवौ समौ २
॥इतिहासः पुरावृत्तं २ उदात्ताद्यास्त्रयः स्वराः १॥आन्वीक्षिकी दण्डनीतिस्तर्कविद्यार्थशास्त्रयोः
२॥आख्यायिकोपलब्धार्था १ पुराणं पंचलक्षणम् १॥प्रबंधकल्पना कथा १ प्रवह्लिका प्रहेलि
का २॥स्मृतिस्तु धर्मसंहिता २ समाहृतिस्तु संग्रहः २॥समस्या तु समासार्था २ किंवदन्ती जन
श्रुतिः २॥वार्ता प्रवृत्तिर्वृत्तान्त उदन्तः ४ स्यादथाह्वयः॥आख्याह्वे अभिधानं च नामधेयं च ना
म च ८॥हूतिराकारणाह्वानं ३ संहूतिर्बहुभिः कृता १॥विवादो व्यवहारः स्यात् २ उपन्यासस्तु वाङ्
मुखम् २॥उपोद्घात उदाहारः २ शपनं शपथः पुमान् २॥प्रश्नोऽनुयोगः पृच्छा च ३ प्रतिवाक्योत्त
रे समे २॥मिथ्याभियोगोऽभ्याख्यानं २ मथ मिथ्याभिशंसनम्॥अभिशापः २ प्रणादस्तु शब्दः स्याद्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

अम॰ ११

तुरागजः१॥ यशः कीर्त्तिः समाज्ञा च २ स्तवः स्तोत्रं नुतिः स्तुतिः ३॥ आम्रेडितं द्विस्त्रिरुक्तो२ मुच्चैर्घु
ष्टं तु घोषणा॥२॥ काकुः स्त्रियां विकारो यः शोकभीत्यादिभिर्ध्वने॥ अवर्णाक्षेपनिर्वादपरिवा
दापवादवत्॥ उपक्रोशो जुगुप्सा च कुत्सा निन्दा च गर्हणे॥१॥ पारुष्यमतिवादः स्या२ भ्रर्त्स
नं त्वपकारगीः२॥ यः सनिन्द उपालंभस्तत्र स्यात्परिभाषणम् १॥ तत्र त्वाक्षारणा यः स्याद
क्रोशो मैथुनं प्रति१॥ स्यादाभाषणमालापः २ प्रलापोऽनर्थकं वचः २॥ अनुलापो मुहुर्भाषा २ 11
विलापः परिदेवनम् २॥ विप्रलापो विरोधोक्तिः २ संलापो भाषणं मिथः२॥ सुप्रलापः सुवचन
मपलापस्तु निह्नवः २॥ संदेशवाग्वाचिकं स्या२ वाग्भेदास्तु त्रिषूत्तरे॥ रुशती वागकल्याणी २ स्या
त्कल्या तु शुभात्मिका १॥ अत्यर्थमधुरं सान्त्वं २ संगतं हृदयंगमम् २॥ निष्ठुरं परुषं २ ग्राम्यमश्ली राम:
लं २ सूनृतं प्रिये॥ सत्येऽथ संकुलक्लिष्टे परस्परपराहते २॥ लुप्तवर्णपदं ग्रस्तं २ निरस्तं त्वरितो ११

दितम्१॥अमूहतंस्नीवस्मवद्धस्यादनर्थकम्२॥अनक्षरमवाच्यंस्यादाहतन्तुमृषार्थ
कम्२॥सोलुण्ठनन्तुसोत्प्रासंमणितंरतिकूजितम्२॥अथम्लिष्टमविस्पष्टं२वितथंत्वनृतं
वचः१॥सत्यन्तथ्यमृतंसम्यगमूनित्रिषुतद्वति४॥शब्देनिनादनिनदध्वनिध्वानरवस्वनाः
स्वाननिर्घोषनिर्ह्रादनादनिस्वाननिस्वनाः॥आरवारावसंरावविरावा१७अथमर्मरः॥स्व
नितेवस्त्रपर्णानां१भूषणानांतुशिंजितम्१॥निक्वाणोनिक्वणःक्वाणःक्वणनमित्यपि॥
वीणायाःक्वणितेप्रादेःप्रक्वाणःप्रक्वणादयः७॥कोलाहलःकलकलः२तिरश्चांवासितंरुतं
१॥स्त्रीप्रतिश्रुत्प्रतिध्वाने२गीतंगानमिमेसमे२॥ ॥इतिशब्दादिवर्गः॥ ॥निषादर्षभ
गांधारषड्जमध्यमधैवताः॥पंचमश्चेत्यमीसप्ततंत्रीकण्ठोत्थिताःस्वराः७॥काकलीतुक
लेसूक्ष्मेध्वनौतुमधुरास्फुटे॥कलोमंद्रस्तुगंभीरे१तारोत्युच्चै१स्त्रयस्त्रिषु॥समन्वितलयस्त्व

कृतालोः वीणायां तु वल्लकी ॥ विपंची सा तु तंत्रीभिः सप्तभिः परिवादिनी १ ॥ ततं वीणादिकं वाद्य
१ मानद्धं मुरजादिकम् ॥ वंशादिकं तु सुषिरं १ कांस्यतालादिकं घनम् ॥ चतुर्विधमिदं वाद्यं
वादित्रातोद्यनामकम् ॥ मृदंगा मुरजाः २ भेदास्त्वंक्यालिंग्योर्द्ध्वकास्त्रयः ॥ स्याद्यशःपटहो ढक्का
१ भेर्यामानकदुंदुभी ३ ॥ आनकः पटहोस्त्री स्यात् १ कोणो वीणादिवादनम् १ ॥ वीणादण्डः प्रवा
लः २ स्यात्ककुभस्तु प्रसेवकः २ ॥ कोलंबकस्तु कायोस्या १ उपनाहो निबंधनम् २ ॥ वाद्यप्रभेदा ड
मरुमड्डुडिंडिमझर्झराः ॥ मर्दलः पणवोन्ये च २ नर्त्तकीलासिके समे २ ॥ विलंबितं द्रुतं मध्यं त
त्वमोघोघनं क्रमात् ॥ तालः कालक्रियामानं लयः साम्यं १ मथास्त्रियाम् ॥ ताण्डवं नटनं ना
ट्यं लास्यं नृत्यं च नर्त्तने ८ ॥ तौर्यत्रिकं नृत्यगीतवाद्यं नाट्यमिदं त्रयम् ३ ॥ भ्रकुंसश्च भ्रुकुंसश्च भ्रूकुं
सश्चेति नर्त्तकः ॥ स्त्रीवेषधारी पुरुषो २ नाट्योक्तौ गणिकाज्जुका ॥ भगिनीपतिरावुत्तो १ भावो वि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus

वा१नथावुकः॥जनको युवराजस्तु कुमारो भर्तृदारकः१॥राजा भट्टारको देवस्तत्सुता भर्तृ
दारिका१॥देवी कृताभिषेकायामितरासु तु भट्टिनी१॥अब्रह्मण्यमवध्योक्तौ राजश्याल
स्तु राष्ट्रियः१॥अम्बा माताथ बाला स्याद्वासूरार्य्यस्तु मारिषः१॥अत्तिका भगिनी ज्येष्ठा१
निष्ठा निर्वहणे समे१॥हण्डे हञ्जे हलाह्वाने नीचां चेटीं सखीं प्रति१॥अंगहारोंगविक्षेपो
२व्यंजकाभिनयौ समौ१॥निर्वृत्ते त्वंगसत्वाभ्यां द्वे त्रिष्वांगिकसात्विके१॥शृंगारवीरकरु
णाद्भुतहास्यभयानकाः॥वीभत्सरौद्रे च रसाः शृंगारः शुचिरुज्वलः१॥उत्साहवर्द्धनो वी
रः१कारुण्यं करुणा घृणा॥कृपा दयानुकंपा स्यादनुक्रोशोप्यथो हसः॥हासो हास्यं च वी
भत्सं विकृतं त्रिष्विदं द्वयम्१॥विस्मयोद्भुतमाश्चर्य्यं चित्रमप्यथ भैरवम्१॥दारुणं भीषणं
भीष्मं भीमं घोरं भयानकम्॥भयंकरं प्रतिभयं रौद्रं तूग्रममी त्रिषु१॥चतुर्दश दरस्त्रासो भी

सान्ति

अम॰ १३ निर्गौनन्ध्रुवस्थानसद्भ॥ विकारो मानसो भावोऽनुभावो भावबोधकः१॥ गर्वोऽभिमानोहंका

रो२ मानश्चित्तसमुन्नतिः२॥ अनादरः परिभवः परीभावस्तिरस्क्रिया॥ रीढावमाननावज्ञा२

वहेलनमसूक्षणम्॥ मंदाक्षं ह्रीस्त्रपा व्रीडा लज्जा सापत्रपान्यतः१॥ क्षांतिस्तितिक्षा२

भिध्या तु परस्वविषये स्पृहा॥ अक्षान्तिरीर्ष्या२ सूया तु दोषारोपो गुणेष्वपि॥ वैरं विरोधो विद्वे 13

षो२ मन्युशोकौ तु शुक् स्त्रियाम्॥ पश्चात्तापोऽनुतापश्च विप्रतीसार इत्यपि३॥ कोपक्रोधाम

र्षरोषप्रतिघा रुट्क्रुधौ स्त्रियौ७॥ शुचौ तु चरिते शीलं१ उन्मादश्चित्तविभ्रमः२॥ प्रेमा ना प्रिय

ता हार्दं प्रेम स्नेहः५ अथ दोहदम्॥ इच्छा कांक्षा स्पृहेहा तृड्वांछा लिप्सा मनोरथः॥ कामोभि

लाषस्तर्षश्च१२ स महांल्लालसा द्वयोः१॥ उपाधिर्नाधर्मचिंता२ पुंस्याधिर्मानसी व्यथा१॥ रामः १३

स्याच्चिन्ता स्मृतिराध्यानम्२ उत्कण्ठोत्कलिके समे२॥ उत्साहोऽध्यवसायः स्यात्२ स वीर्यमति॥

क्तिभाक्१॥कपटोस्त्री व्याजदंभोपधयश्छद्मकैतवे॥कुसृतिर्निकृतिःशाठ्यंप्रमादोनवधा
नता२॥कौतूहलंकौतुकंचकुतुकंचकुतूहलम्४॥स्त्रीणांविलासविब्बोकविभ्रमाललितंत
था॥हेलालीलेत्यमीहावाःक्रियाःशृंगारभावजाः॥द्रवकेलीपरीहासाः१क्रीडालीलाचन
र्म्मच३॥व्याजोपदेशोलक्ष्यंच२क्रीडाखेलाचकूर्दनम्३॥घर्मोनिदाघःस्वेदःस्यात्२प्रलयोनष्ट
चेष्टता२॥अवहित्थाकारगुप्तिः२समौसंवेगसंभ्रमौ२॥स्यादाछुरितकंहासः सोत्प्रासः१सम
नाक्स्मितम्१॥मध्यमःस्याद्विहसितं२रोमांचोरोमहर्षणम्२॥क्रंदितंरुदितंक्रुष्टं३जृंभस्तुत्रि
जृंभणम्२॥विप्रलंभोविसंवादो२रिंगणंस्खलनंसमे२॥स्यान्निद्राशयनंस्वापःस्वप्नःसं
वेशइत्यपि५॥तन्द्रीप्रमीला२भ्रकुटिःभ्रुकुटिर्भ्रूकुटिःस्त्रियः३॥अदृष्टिःस्यादसौम्येक्षिण२संसि
द्धिप्रकृतीत्विमे॥स्वरूपंचस्वभावश्चनिसर्गश्चा३थवेपथुः॥कंपो२थक्षणउद्धर्षोमहउद्धव

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

उत्सवः५॥ ॥इति नाट्यवर्गः॥ ॥अधोभुवनपातालं बलिसद्म रसातलम्॥ नागलोकोऽथ
कुहरं सुषिरं विवरं बिलम्॥ छिद्रं निर्व्यथनं रोकं रन्ध्रं श्वभ्रं वपा सुषिः॥ गर्तावटौ भुवि श्वभ्रे
सरन्ध्रे सुषिरं त्रिषु॥ अंधकारोऽस्त्रियां ध्वान्तं तमिस्रं तिमिरं तमः॥ ध्वान्ते गाढेऽन्धतमसं क्षीणे
ऽवतमसं तमः॥ विष्वक्सन्तमसं नागाः काद्रवेयास्तदीश्वरः॥ शेषोऽनन्तो वासुकिस्तु सर्पराजो
ऽथ गोनसे॥ तिलित्सः स्यादजगरे शयुर्वाहस इत्युभौ॥ अलगर्दो जलव्यालः२ समौ राजि
लडुण्डुभौ२॥ मालुधानो मातुलाहिर्निर्मुक्तो मुक्तकञ्चुकः२॥ सर्पः पृदाकुर्भुजगो भुजंगोऽहिर्भुजंग
मः॥ आशीविषो विषधरश्चक्री व्यालः सरीसृपः॥ कुण्डली गूढपाच्चक्षुःश्रवाः काकोदरः फणी॥
दर्वीकरो दीर्घपृष्ठो दन्दशूको बिलेशयः॥ उरगः पन्नगो भोगी जिह्मगः पवनाशनः२५॥ त्रिष्वा
हेयं विषास्थ्यादि स्फटायां तु फणा द्वयोः॥ समौ कंचुकनिर्मोकौ२ क्ष्वेडस्तु गरलं विषम्३॥ पुंसि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

क्लीबे च काकोल कालकूट हलाहलाः॥ सौराष्ट्रिकः शौल्किकेयो ब्रह्मपुत्रः प्रदीपनः॥ दारदो वत्स
नाभश्च विषभेदा अमी नव १०॥ विषवैद्यो जांगुलिकः व्यालग्राह्याहितुण्डिकः ११॥ ॥
इति पातालभोगिवर्गः॥ ॥स्यान्नारकस्तु नरको निरयो दुर्गतिः स्त्रियाम् १॥ तद्भेदास्तपना
वीचिमहारौरवरौरवाः॥ संहारः कालसूत्रं चेत्याद्याः ८ सत्त्वास्तु नारकाः॥ प्रेताः २ वैतरणी सिंधुः
१ स्यादलक्ष्मीस्तु निर्ऋतिः २॥ विष्टिराजूः २ कारणा तु यातना तीव्रवेदना ३॥ पीडा बाधा व्यथा दुःखम्
आमनस्यं प्रसूतिजम्॥ स्यात्कष्टं कृच्छ्रमाभीलं त्रिष्वेषां भेद्यगामि यत् ४॥ ॥इति नरकवर्गः
॥ ॥समुद्रोब्धिरकूपारः पारावारः सरित्पतिः॥ उदन्वानुदधिः सिंधुः सरस्वान् सागरोर्णवः॥ र
त्नाकरो जलनिधिर्यादःपतिरपांपतिः १॥ तस्य प्रभेदाः क्षीरोदो लवणोदस्तथापरे॥ आपः स्त्री
भूम्नि वार्वारि सलिलं कमलं जलम्॥ पयः कीलालममृतं जीवनं भुवनं वनम्॥ कबन्धमुदकं

अ॰को॰ २ १५

पाथः पुष्करं सर्वतोमुखम् ॥ अंभोर्णस्तोयपानीयनीरक्षीराम्बुसंवरम् ॥ मेघपुष्पं घनरसः
२७ स्त्रिषु द्वे आप्यमम्मयम् २ ॥ भङ्गस्तरङ्ग ऊर्मिर्वा स्त्रियां वीचि ४ रथोर्मिषु ॥ महत्सुल्लोलक
ल्लोलौ २ स्यादावर्तोम्भसां भ्रमः २ ॥ पृषन्ति बिंदुपृषताः पुमांसो विप्रुषः स्त्रियः ४ ॥ चक्राणि पु
टभेदाः स्युः २ भ्रमाश्च जलनिर्गमाः २ ॥ कूलं रोधश्च तीरं च प्रतीरं च तटं त्रिषु ५ ॥ पारावारे परा
र्वाचीतीरे पात्रं तदन्तरम् ॥ द्वीपोस्त्रियामन्तरीपं यदन्तर्वारिणस्तटम् ॥ तोयोत्थितं तत्पु
लिनं २ सैकतं सिकतामयम् २ ॥ निषद्वरस्तु जंबालः पंकोस्त्री शादकर्दमौ ५ ॥ जलोच्छ्वासाः
परीवाहाः २ कूपकास्तु विदारकाः २ ॥ नाव्यं त्रिलिंगं नौतार्ये २ स्त्रियां नौस्तरणिस्तरिः ३ ॥ उडुपं तु
प्लवः कोलः ३ स्रोतोम्बुसरणं स्वतः ॥ आतरस्तरपण्यं स्यात् २ द्रोणी काष्ठाम्बुवाहिनी २ ॥ सांयात्रि रामः १५
कः पोतवणिक् २ कर्णधारस्तु नाविकः २ ॥ नियामकाः पोतवाहाः २ कूपको गुणवृक्षकः २ ॥ नौका

श्रीवेद्धनावंनावोर्कतातनोकतिनुविष्णु

दराः क्षेपणी स्यात् २ दारित्रं केनिपातकः २ ॥ अभ्रिः स्त्री काष्ठकुद्दालः २ सेकपात्रं तु सेचनम् २ ॥ स्या
न्नपात्रं तु पोतो २ क्लिमवे साउड्रियं त्रिषु १ ॥ त्रिष्वागाधात्प्रसन्नोच्छः २ कलुषो ऽनच्छ आविलः २
३ ॥ निम्नं गभीरं गंभीरं ३ मुत्तानं तद्विपर्यये १ ॥ अगाधमतलस्पर्शं कैवर्ते दासधीवरौ ३ ॥ आना
यः पुंसि जालं स्या २ शणसूत्रं पवित्रकम् २ ॥ मत्स्याधानी कुवेडी स्या २ बडिशं मत्स्यवेधनम्
२ ॥ पृथुरोमा झषो मत्स्यो मीनो वैसारिणो ऽण्डजः ॥ विसारः शकुली चाथ गडकः शकुलार्भकः
२ ॥ सहस्रदंष्ट्रः पाठीन २ उलूपी शिशुकः समौ ॥ नलमीनश्चिलिचिमः २ प्रोष्ठी तु शफरी द्वयोः
२ ॥ क्षुद्राण्डमत्स्यसंघातः पोताधानमथो झषा ॥ रोहितो मद्गुरः शालो राजीवः शकुलस्तिमिः
॥ तिमिङ्गिलादयश्चा ७ थ यादांसि जलजन्तवः २ ॥ तद्भेदाः शिशुमारोद्रशंकवो मकरादयः ४ ॥
स्यात्कुलीरः कर्कटकः २ कूर्मे कमठकच्छपौ ३ ॥ ग्राहो ऽवहारो २ नक्रस्तु कुंभीरो २ थ महीलता ॥ गण्

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पदः किंजल्कोऽस्त्री निहाका गोधिका समे २ ॥ रक्तपा तु जलौकायां स्त्रियां भूम्नि जलौकसः २ ॥ मु
क्तास्फोटः स्त्रियां शुक्तिः २ शंखः स्यात्कम्बुरस्त्रियाम् २ ॥ क्षुद्रशंखाः शंखनखाः २ संबूका जल
शुक्तयः २ ॥ भेके मण्डूकवर्षाभूशालूरप्लवदर्दुराः ६ ॥ शिली गण्डूपदी २ भेकी वर्षाभ्वी २ क
मठी डुलिः २ ॥ मद्गुरस्य प्रिया शृंगी २ दुर्नामा दीर्घकोशिका २ ॥ जलाशया जलाधाराः २ तत्रागा
धजलो ह्रदः १ ॥ आहावस्तु निपानं स्यादुपकूपजलाशये ॥ पुंस्येवान्धुः प्रहिः कूप उदपानं तु पुं
सि वा ६ ॥ नेमिस्त्रिकास्य २ वीनाहो मुखबंधनमस्य यत् ॥ पुष्करिण्यां तु खातं स्यात् १ दखातं दे
वखातके १ ॥ पद्माकरस्तडागोऽस्त्री कासारः सरसी सरः ५ ॥ वेशन्तः पल्वलं चाल्पसरो २ वापी तु
दीर्घिका २ ॥ खेयं तु परिखा २ धारस्त्वंभसां यत्र धारणम् १ ॥ स्यादालवालमावालमावापो ३ थ न
दी सरित् ॥ तरङ्गिणी सैवलिनी तटिनी ह्रादिनी धुनी ॥ स्रोतस्वती द्वीपवती स्रवन्ती निम्नगापगा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

गा ॥१२॥ गंगा विस्नुपदी जन्हुतनया सुरनिम्नगा ॥ भागीरथी त्रिपथगा त्रिस्रोता भीष्मसूरपि ॥
कालिन्दी सूर्य्यतनया यमुना शमनस्वसा ४॥ रेवा तु नर्मदा सोमोद्भवा मेकलकन्यका ५॥ कर
तोया सदानीरा बाहुदा सैतवाहिनी २॥ शतद्रुस्तु शुतुद्रुः स्याद्विपाशा तु विपाट् स्त्रियाम् ३॥ शो
णो हिरण्यवाहुः स्यात्कुल्याल्पा कृत्रिमा सरित् ॥ शरावती वेत्रवती चंद्रभागा सरस्वती ॥ कावे
री सरितोन्याश्च संभेदः सिंधुसंगमः १॥ द्वयोः प्रणाली पयसः पदव्यां त्रिषु तूत्तरौ ॥ देविकायां
सरय्वां च भवेदाविकसारवौ २॥ सौगंधिकन्तु कह्लारं हल्लकं रक्तसंध्यकम् २॥ स्यादुत्पलं कुव
लयमथ नीलाम्बुजन्म च ॥ इन्दीवरं च नीलेऽस्मिन् सिते कुमुदकैरवे २॥ शालूकमेषां कंदः
स्याद्वारिपर्णी तु कुंभिका २॥ जलनीली तु शैवालं शैवलोऽथ कुमुद्वती ॥ कुमुदिन्यां नलिन्यां
तु बिसिनीपद्मिनीमुखाः ३॥ वा पुंसि पद्मं नलिनमरविन्दं महोत्पलम् ॥ सहस्रपत्रं कमलं शतप

अ॰को॰
१०

त्रंकुशेसयम्॥ पंकेरुहं तामरसं सारसं सरसीरुहम्॥ बिसप्रसूनराजीवपुष्करांभोरुहाणि च
१८॥ पुण्डरीकं सितांभोजं २ मथ रक्तसरोरुहे॥ रक्तोत्पलं कोकनदं २ नालो नालं २ मथास्त्रियाम्
॥ मृडालं बिसं २ मब्जादिकदम्बे षण्डमस्त्रियाम् २॥ करहाटः शिफाकन्दः २ किंजल्कः केसरोऽस्त्रि
याम् २॥ संवर्तिका नवदलं २ बीजकोशो वराटकः २॥ ॥इति वारिवर्गः॥ १० ॥ उक्तं स्वर्व्यो
म दिक्कालधीशब्दादि सनाट्यकम्॥ पातालभोगिनरकं वारि चैषां च संगतम्॥ ॥
इत्यमरसिंहकृतौ नामलिङ्गानुशासने॥ स्वरादिकाण्डः प्रथमः साङ्ग एव समर्थितः॥ ॥

राम:
१०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

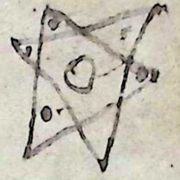

[illegible]

[illegible]

[illegible]

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

इति द्वितीयकाण्डे वर्गा उद्देशात् … पृथ्व्यादीनां वर्गाः अंगैः सह वर्त्तन्त इति सांगाः उपांगैः सह वर्त्तमाना इति …
… तानि …

अ॰ द्वि॰
१

[red, partly unclear: अथ द्वितीयकाण्डः]॥ ॥वर्गाः पृथ्वीपुरक्ष्माभृद्वनौषधिमृगादिभिः॥ नृब्रह्मक्षत्रविट्
शूद्रैः सांगोपांगैरिहोदिताः॥ भूर्भूमिरचलानन्ता रसा विश्वंभरा स्थिरा॥ धरा धरित्री धर
णी क्षोणी ज्या काश्यपी क्षितिः॥ सर्वंसहा वसुमती वसुधोर्वी वसुन्धरा॥ गोत्रा कुः पृथि
वी पृथ्वी क्ष्मावनिर्मेदिनी मही॥ २७॥ मृन्मृत्तिका २ प्रशस्ता तु मृत्सा मृत्स्ना च मृत्तिका ३॥
उर्वरा सर्वसस्याढ्या २ स्यादूषः क्षारमृत्तिका २॥ ऊषवानूषरो द्वावप्यन्यलिंगौ ॥ स्थलं
स्थली २॥ समानौ मरुधन्वानौ २ द्वे खिलाप्रहते समे॥ त्रिष्व २ थो जगती लोको विष्ट
पं भुवनं जगत् ५॥ लोकोयं भारतं वर्षं २ शरावत्यास्तु योवधेः॥ देशः प्राग्दक्षिणः प्राच्य
२ उदीच्यः पश्चिमोत्तरः १॥ प्रत्यंतो म्लेच्छदेशः स्या २ न्मध्यदेशस्तु मध्यमः २॥ आर्यावर्त्तः
पुण्यभूमिर्मध्यं विंध्यहिमागयोः २॥ नीवृज्जनपदो २ देशविषयौ तूपवर्त्तनं ३॥ त्रिष्वा

विपुला गह्वरी धात्री गोरिला कुंभिनी क्षमा॥ भूतधात्री रत्नगर्भा जगती सागराम्बरा ५१॥

गुरुः
१

2
18

गोस्तान्डप्रायेनद्वान्नद्वल इत्यपि ३॥ कुमुद्वान्कुमुदप्राये वेतस्वान्बहुवेतसे २॥ शाद्वलः शा
दहरिते सजम्बाले तु पंकिलः २॥ जलप्रायमनूपं स्यात्पुंसि कच्छस्तथाविधः॥ स्त्री शर्करा
शर्करिलः शार्करः शर्करावति ३॥ देश एवादिमावेवमुन्नेयाः सिकतावति॥ देशो नद्य
म्बुवृष्ट्यम्बुसंपन्नव्रीहिपालितः॥ स्यान्नदीमातृको १ देवमातृकश्च यथाक्रमम्॥ सुराज्ञि म ४
देशे राजन्वान्स्यात्ततोन्यत्र राजवान् १॥ गोष्ठं गोस्थानकं २ तत्तु गौष्ठीनं भूतपूर्वकम्
॥ पर्यन्तभूः परिसरः २ सेतुरालौ स्त्रियां पुमान् २॥ वामलूरश्च नाकुश्च वल्मीकं ३ पुंनपुं
सकम्॥ अयनं वर्त्म मार्गाध्वपंथानः पदवी सृतिः॥ सरणिः पद्धतिः पद्या वर्त्तन्येकप
दीति च १२॥ अतिपंथाः सुपंथाश्च सत्पथश्चार्चितेऽध्वनि॥ व्यध्वो दुरध्वो विपथः कद
ध्वा कापथः ५ समाः॥ अपंथास्त्वपथं २ तुल्ये शृंगाटकचतुष्पथे २॥ प्रान्तरं दूरशून्योऽध्वा

अ॰ द्वि॰
२

कान्तारं वर्त्म दुर्गमम् ॥१॥ गव्यूतिः स्त्री क्रोशयुगं २ नल्वः १ किष्कुचतुःशतम्॥ घण्टापथः
संसरणं २ तत्पुरस्योपनिष्करं १॥ ॥[illegible]र्गः॥ ॥पूः स्त्री पुरीनगर्यौ वा पत्तनं
पुटभेदनं। स्थानीयं निगमो ऽन्यत्तु यन्मूलनगरात्पुरं॥ तच्छाखानगरं वेशो वेश्याजन
समाश्रयः २॥ आपणस्तु निषद्यायां २ विपणिः पण्यवीथिका २॥ रथ्याप्रतोली विशि
खा २ स्याच्चयो वप्रमस्त्रियां २॥ प्राकारो वरणः शालः ३ प्राचीनं प्रान्ततो वृतिः १॥ भित्तिः
स्त्री कुड्यं २ मेडूकं यदन्तर्न्यस्तकीकसं १॥ गृहं गेहोदवसितं वेश्म सद्म निकेतनं॥ निशान्त
वस्त्यसदनं भवनागारमन्दिरं॥ गृहाः पुंसि च भूम्न्येव निकाय्यनिलयालयाः॥ वासः कु
टी द्वयोः शालासभा २० संजवनं त्विदं॥ चतुःशालं २ मुनीनां तु पर्णशालोटजो ऽस्त्रि
याम् २॥ चैत्यमायतनं २ तुल्ये वाजिशाला तु मन्दुरा २॥ आवेशनं शिल्पिशाला २ प्रपा

पुर॰
२

पानीयशालिका २ ॥ मठश्छात्रादिनिलयो गंजा तु मदिरागृहं १ ॥ गर्भागारं वासगृहम
रिष्टं सूतिकागृहं १ ॥ वातायनं गवाक्षो २ ऽथ मण्डपोऽस्त्री जनाश्रयः १ ॥ हर्म्यादि धनिनां
वासः १ प्रासादो देवभूभुजां १ ॥ सौधोऽस्त्री राजसदनं २ उपकार्योपकारिका २ ॥ स्वस्तिकः
सर्वतोभद्रो २ नंद्यावर्तादयोऽपि च ॥ विछंदकः प्रभेदा हि भवन्तीश्वरसद्मनां ॥ स्त्र्यगा
रं भूभुजामन्तःपुरं स्यादवरोधनं ॥ शुद्धान्तश्चावरोधश्च ४ स्यादट्टः क्षौमम स्त्रियां २ ॥ प्र
घाणप्रघणालिंदा ३ बहिर्द्वारप्रकोष्ठके ॥ गृहावग्रहणी देहली २ अंगणं चत्वराजिरे ३ ॥
अधस्ताद्दारुणि शिला १ नासा दारूपरि स्थितं १ ॥ प्रछन्नमंतर्द्वारं स्यात्पक्षद्वारं तु पक्ष
कः २ ॥ वलीकनीध्रे पटलप्रान्ते २ ऽथ पटलं छदिः २ ॥ गोपानसी तु वलभी छादने वक्रदारु
णि २ ॥ कपोतपालिकायां तु विटंकं १ पुंनपुंसकं १ ॥ स्त्री द्वार्द्वारं प्रतीहारः २ स्याद्वित

अ॰ को॰

र्दिस्तु वेदिका २॥ तोरणोऽस्त्री बहिर्द्वारं २ पुरद्वारं तु गोपुरं॥ कूटं पूर्द्वारि यद्धस्तिनखस्त
स्मिन्न २ऽथ त्रिषु॥ कपाटमररं तुल्ये २ तद्विष्कंभोऽर्गलं न ना १॥ आरोहणं स्यात्सोपानं २
निःश्रेणिस्त्वधिरोहणी २॥ संमार्ज्जनी शोधनी स्यात् २ संकरोऽवकरस्तथा॥ क्षिप्ते २ मु
खं निःसरणं २ संनिवेशो निकर्षणः २॥ समौ संवसथग्रामौ २ वेश्मभूर्वास्तुरस्त्रियां
२॥ ग्रामांत उपशल्यं स्यात्सीमसीमे स्त्रियामुभे ४॥ घोष आभीरपल्ली २ स्यात्पक्कण
ः शबरालयः २॥ ॥इति पुरवर्गः॥ ॥महीध्रे शिखरिक्ष्माभृदहार्यधरपर्वताः॥ अद्रि
गोत्रगिरिग्रावाचलशैलशिलोच्चयाः॥ १२॥ लोकालोकश्चक्रवाल २ स्त्रिकूटस्त्रिक
कुत्समौ २॥ अस्तस्तु चरमक्ष्माभृत् २ उदयः पूर्वपर्वतः २॥ हिमवान्निषधो २ विंध्यो २ मा
ल्यवान्पारियात्रकः ५॥ गंधमादनमन्ये च हेमकूटादयो नगाः ६॥ पाषाणप्रस्तर

20

अ॰ को॰ २

ग्रावोपलाश्मानः शिला दृषत् ७॥ कूटोऽस्त्री शिखरं शृंगं ३ प्रपातस्तु तटो भृगुः ३॥ कटकोऽ
स्त्री नितंबोऽद्रे १ स्नुः प्रस्थः सानुरस्त्रियौ ३॥ उत्सः प्रस्रवणं वारिप्रवाहो निर्झरो झरः ३॥ द
री तु कंदरो २ वा स्त्री देवखातबिले गुहा॥ गह्वरं ३ गण्डशैलास्तु च्युताः स्थूलोपला गिरेः १
॥धातुर्मनः शिलाद्यद्रे १ र्गैरिकं तु विशेषतः १॥ निकुञ्जकुञ्जौ वा क्लीबे लतादिपिहि
तोदरे॥ ० ॥इति शैलवर्गः॥ ६ ॥अटव्यरण्यं विपिनं गहनं काननं वनं ६॥ महारण्यम
रण्यानी २ गृहारामास्तु निष्कुटाः २॥ आरामः स्यादुपवनं कृत्रिमं वनमेव यत् २॥ अमात्यग
णिकागेहोपवने वृक्षवाटिका १॥ पुमानाक्रीड उद्यानं राज्ञः साधारणं वनम् २॥ स्यादेत
देव प्रमदवनमन्तःपुरोचितं १॥ वीथ्यालिरावलिः पंक्तिः श्रेणी लेखास्तु राजयः ४॥ वन्या
वनसमूहे स्यादंकुरोऽभिनवोद्भिदि १॥ वृक्षो महीरुहः शाखी विटपी पादपस्तरुः॥ अनो

[illegible]

अ. द्वि. कारुः कुठः सालः पलाशी द्रुद्रुमागमाः १२ ॥ वानस्पत्यः फलैः पुष्पात्तैरपुष्पाद्वनस्पतिः १ ॥ ओ
४ षधिः फलपाकान्ता १ स्यादवन्ध्यः फलेग्रहिः ॥ वन्ध्योऽफलोऽवकेशी च फलवान्फलिनः फली
२ ॥ प्रफुल्लोत्फुल्लसंफुल्लव्याकोशविकचस्फुटाः ॥ फुल्लश्चैते विकसिते स्युरवन्ध्यादयस्त्रि
षु ॥ स्थाणुर्वा ना ध्रुवः शङ्कुर्ह्रस्वशाखाशिफः क्षुपः ॥ अप्रकाण्डे स्तम्बगुल्मौ २ वल्ली तु व्रत
तिर्लता ॥ लता प्रतानिनी वीरुद्गुल्मिन्युलप इत्यपि ॥ नगाद्यारोह उच्छ्राय उत्सेधश्चोच्छ्रय
श्च सः ॥ ३ ॥ अस्त्री प्रकाण्डः स्कन्धः स्यान्मूलाच्छाखावधिस्तरोः ॥ समे शाखालते स्कन्धशा
त्वा ३ खाशाले शिफाजटे ॥ शाखाशिफावरोहः स्यान्मूलाच्चाग्रं गता लता ॥ शिरोऽग्रं शिखरं वा १
ना मूलं बुध्नोऽङ्घ्रिनामकः ॥ सारो मज्जा … त्वक्स्त्री वल्कं वल्कलमस्त्रियाम् ॥ काष्ठं दारु गुरुः
इन्धनं त्वेध इध्ममेधः समित् स्त्रियाम् ॥ निष्कुहः कोटरं वा ना वल्लरिर्मञ्जरिः स्त्रियौ २ ४

॥पत्रं पलाशं छदनं दलं पर्णं छदः पुमान् ४॥ पल्लवोस्त्री किसलयं २ विस्तारो विटपोस्त्रिया
म् ५॥ वृक्षादीनां फलं सस्यं २ वृन्तं प्रसवबन्धनम् १॥ आमे फले शलाटुः स्याच्छुष्के वान
मुभे त्रिषु ६॥ क्षारको जालकं क्लीबे २ कलिका कोरकः पुमान् ७॥ स्याद्गुच्छकस्तु स्तबकः २
कुड्मलो मुकुलोस्त्रियाम् ९॥ स्त्रियः सुमनसः पुष्पं प्रसूनं कुसुमं सुमम् ५॥ मकरन्दः पुष्प
रसः २ परागः सुमनोरजः २ द्विहीनं प्रसवे सर्वं हरीतक्यादयः स्त्रियाम् १॥ आश्वत्थवैणव
प्लाक्षनैयग्रोधैङ्गुदं फले। बार्हतं च ६ फले जंब्वा जंबूः स्त्री जम्बु जाम्बवम् ३॥ पुष्पे जातीप्र
भृतयः स्वलिंगा व्रीहयः फले। विदार्याद्यास्तु मूलेपि पुष्पे क्लीबेपि पाटला ८॥ बोधिद्रुम
श्चलदलः पिप्पलः कुंजराशनः। अश्वत्थेथ कपित्थे स्युर्दधित्थग्राहिमन्मथाः॥ तस्मिन्दधि
फलः पुष्पफलदन्तशठावपि ७॥ उदुम्बरो जन्तुफलो यज्ञांगो हेमदुग्धकः ४॥ कोविदारे च

अ॰ द्वि॰ ५८

चमरिकः कुद्दालो युगपत्रकः ४॥ सप्तपर्णो विशालत्वक्शारदो विषमच्छदः ४॥ आर
ग्वधे राजवृक्षशंपाकचतुरंगुलाः॥ आरेवतव्याधिघातकृतमालसुपर्णकाः ८॥ स्युर्ज
म्बीरे दंतशठजंभजंभीरजंभलाः ५॥ वरुणो वरणः सेतुस्तिक्तशाकः कुमारकः ५॥ पु
न्नागे पुरुषस्तुंगः केशरो देववल्लभः ५॥ पारिभद्रे निंबतरुर्मन्दारः पारिजातकः ५॥ ति
निशे स्यन्दनो नेमी रथद्रुरतिमुक्तकः॥ वंजुलश्चित्रकृच्चाथ द्वौ पीतनकपीतनौ॥ आम्रात
के २ मधूके तु गुडपुष्पमधुद्रुमौ॥ वानप्रस्थमधुष्ठीलौ जलजेऽत्र मधूलकः १॥ पीलौ गुड
फलः स्रंसी २ तस्मिंस्तु गिरिसंभवे॥ अक्षोटकंदरालौ द्वा २ वंकोटे तु निकोचकः २॥ प
लाशे किंशुकः पर्णो वातपोथो ४ अथ वेतसे॥ रथाभ्रपुष्पविदुलशीतवानीरवंजुलाः
॥ द्वौ परिव्याधविदुलौ नादेयी चांबुवेतसे ५॥ शोभांजने शिग्रुतीक्ष्णगंधकाक्षीर

गुरुः ५

रिङ्गाका   वेलक्ला नाम

मोचकाः ५ ॥ रक्तोसौ मधुशिगुःस्या दरिष्टःफेनिलः समौ ॥ बिल्वे शाण्डिल्यशैलूषौ मा
लूरश्रीफलावपि ॥ प्लक्षो जटी पर्कटी स्या न्यग्रोधो बहुपाद्वटः ३ ॥ गालवः शावरो लो
ध्रस्तिरीटस्तिल्वमार्जनौ ॥ आम्रश्चूतो रसालोसौ सहकारोतिसौरभः ॥ कुम्भोलूखलकं क्ली
बे कौशिको गुग्गुलुः पुरः ४ ॥ शेलुः श्लेष्मातकः शीत उद्दालो बहुवारकः ५ ॥ राजादनं प्रियालः
स्यात्सन्नकद्रुर्धनुष्पटः ६ ॥ गंभारी सर्वतोभद्रा काश्मरी मधुपर्णिका ॥ श्रीपर्णी भद्रपर्णी च
काश्मर्यश्चाप्यथ द्वयोः ७ ॥ कर्कन्धूर्बदरी कोलिः कोलं कुवलफेनिले ॥ सौवीरं बदरं घो
ण्टाप्यथ स्यात्स्वादुकण्टकः ॥ विकंकतः स्रुवावृक्षो ग्रन्थिलो व्याघ्रपादपि ८ ॥ ऐरावतो ना
गरंगो नादेयी भूमिजम्बुका ९ ॥ तिन्दुकः स्फूर्जकः कालस्कन्धश्च शितिशारके १० ॥ काकेन्दुः
कुलकः काकपीलुकः काकतिन्दुके ११ ॥ गोलीढो झाटलो घण्टा पाटलिर्मोक्षमुष्कको ॥

अ॰ द्वि॰ ६

तिलकः क्षुरकः श्रीमान् समौ पिचुलझाबुकौ ३ ॥ श्रीपर्णिका कुमुदिका कुंभी कैटर्यकट्
फलौ ४ ॥ क्रमुकः पट्टिकाख्यः स्यात् पट्टी लाक्षाप्रसादनः ५ ॥ तूदस्तु यूपः क्रमुको ब्रह्मण्यो ब्र
ह्मदारु च ॥ तूलं च २ नीपप्रियककदंबास्तु हलिप्रिये ४ ॥ वीरवृक्षोरुष्करोग्निमुखी भल्लात
की त्रिषु ४ गर्द्दभांडे कन्दरालकपीतनसुपार्श्वकाः ॥ प्लक्षश्च तिन्तिडी चिंचाम्लिका ३ थो
पीतसारके ॥ सर्जकासनबंधूकपुष्पप्रियकजीवकाः ६ ॥ साले तु सर्ज्जकार्ष्याश्वकर्ण
काः सस्यसंवरः ५ ॥ नदीसर्ज्जो वीरतरुरिन्द्रद्रुः ककुभोर्ज्जुनः ५ ॥ राजादनं फलाध्यक्षः
क्षीरिकायां २ अथ द्वयोः ॥ इंगुदी तापसतरुः २ भूर्जे चर्मीमृदुत्वचौ २ ॥ पिच्छिला पूरणी
मोचा स्थिरायुः शाल्मली द्वयोः ५ ॥ पिच्छा तु शाल्मलीवेष्टे रोचनः कूटशाल्मली
२ ॥ चिरिबिल्वो नक्तमालः करंजश्च करंजके ४ ॥ प्रकीर्यः पूतिकरजः पूतिकः कलिमारकः

23

गुरु ६

25

७॥ कारंजभेदाः षड्ग्रन्थो मर्कट्यंगारवल्लरी ४॥ रोही रोहितकः प्लीहशत्रुर्दाडिमपु
ष्पकः ५॥ गायत्री बालतनयः खदिरो दन्तधावनः ४॥ अरिमेदो विट्खदिरे कदरः
खदिरे सिते। सोमवल्कोप्यथ व्याघ्रपुच्छगन्धर्वहस्तकौ॥ एरण्ड उरुबूकश्च रुचक
श्चित्रकश्च सः॥ चञ्चुः पञ्चाङ्गुलो मण्डवर्द्धमानव्यडम्बकाः॥ शल्यश्च मदने श
क्रपादपः पारिभद्रकः॥ भद्रदारु द्रुकिलिमं पीतदारु च दारु च। पूतिकाष्ठं च स
प्त स्युर्देवदारुण्यथ द्वयोः॥ पाटलिः पाटलामोघा काचस्थाली फलेरुहा॥ कृ
ष्णवृन्ता कुबेराक्षी ७ श्यामा तु महिलाह्वया॥ लता गोवन्दनी गुन्द्रा प्रियङ्गुः फलिनी
फली॥ विष्वक्सेना गन्धफली कारम्भा प्रियकश्च सा १२॥ मण्डूकपर्णपत्रोर्णनटकट्वङ्गटु
ण्टुकाः॥ स्योनाकशुकनासर्क्षदीर्घवृन्तकुटन्नटाः॥ शोणकश्चारलुः १२ तिष्यफलात्वामल

अल्पा शमी शमीरः स्याच्छमी सक्तुफला शिवा
॥ पिण्डीतको मरुबकः श्वसनः करहाटकः॥

की द्विषा ॥ अमृता च वयस्था च ८ त्रिलिंगस्तु बिभीतकः ॥ नाक्षस्तुषः कर्षफलो भूतावासः क
लिद्रुमः ६ ॥ अभया त्वव्यथा पथ्या कायस्था पूतनामृता ॥ हरीतकी हैमवती चेतकी श्रेयसी शि
वा ११ ॥ पीतद्रुः सरलः पूतिकाष्ठं २ चाथ द्रुमोत्पलः ॥ कर्णिकारः परिव्याधो २ लकुचो लि
कुचो डहुः ३ ॥ पनसः कंटकीफलो २ निचुलो हिज्जलोंबुजः ३ ॥ काकोदुंबरिका फल्गुर्मलपू
र्जघनेफला ४ ॥ अरिष्टः सर्वतोभद्रहिंगुनिर्याससमालकाः ॥ पिचुमर्दश्च निंबे ६ ऽथ पिच्छिलागु
रुशिंशपाः २ कपिला भस्मगर्भा सा ४ शिरीषस्तु कपीतनः ॥ भण्डिलोप्यथ चांपेयश्चम्पको
हेमपुष्पकः २ ॥ एतस्य कलिका गंधफली १ स्यादथ केसरे ॥ बकुलो वंजुलो २ अशोके समौ क
रकहादिमौ २ ॥ चांपेयः केसरो नागकेशरः कांचनाह्वयः ४ ॥ जया जयंती तर्कारी नादेयी वै
जयंतिका ५ ॥ श्रीपर्णमग्निमंथः स्यात् कणिका गणिकारिका ॥ जयोऽथ कुटजः शक्रो

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वत्सको गिरिमल्लिका ४ ॥ एतस्यैव कलिंगेन्द्रयवभद्रयवं फले ३ ॥ कृष्णपाकफलाविघ्न
सुषेणाः करमर्दके ४ ॥ कालस्कन्धस्तमालः स्यात्तापिञ्छोऽप्यथ सिंदुके ॥ सिंदुवारेन्द्रसुर
सौ निर्गुण्डीन्द्राणिकेत्यपि ५ ॥ वेणी खरा गरी देवताडो जीमूत इत्यपि ४ ॥ श्रीहस्तिनी तु भू
रुण्डी तृणशून्यं तु मल्लिका ॥ भूपदी शीतभीरुश्च सैवास्फोता वनोद्भवा ७ ॥ शेफालिका तु
सुवहा निर्गुण्डी नीलिका च सा ४ ॥ सितासौ श्वेतसुरसा भूतवेश्यथ मागधी ॥ गणिका
यूथिकाम्बष्ठा ४ सा पीता हेमपुष्पिका १ ॥ अतिमुक्तः पुण्ड्रकः स्याद्वासन्ती माधवी लता ५ ॥
सुमना मालती जाती सप्तला नवमालिका २ ॥ माध्यं कुन्दं रक्तकस्तु बन्धूको बन्धुजीवकः ॥
सहा कुमारी तरणिरम्लानस्तु महासहा ३ ॥ तत्र शोणे कुरबकस्तत्र पीते कुरण्टकः १ ॥ नी
ली झिंटी द्वयोर्बाणा दासी चार्तगलश्च सा ॥ सैरेयकस्तु झिंटी स्यात्तस्मिन्कुरबकोऽरुणो ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ. द्वि.
८

पीताकुरंटको झिंटी तस्मिन्सहचरी द्वयोः ३॥ ओड्रपुष्पं जवापुष्पं वज्रपुष्पं तिलस्य यत् १॥ प्र
तिहासशतप्रासचण्डातहयमारकाः॥ करवीरे करीरे तु क्रकरग्रंथिलावुभौ २॥ उन्मत्तः
कीतवो धूर्त्तो धत्तूरः कनकाह्वयः॥ मातुलो मदनश्चास्य फले मातुलपुत्रकः ३॥ फलपूरो
बीजपूरो रुचको मातुलुंगके ४॥ समीरणो मरुवकः प्रस्थपुष्पः फणिज्जकः॥ जंबीरोप्यथ
पर्णासे कठिंजरकुठेरको ३॥ सितेर्जकोत्र पाठी तु चित्रको वह्निसंज्ञकः २॥ अर्काह्ववसु
कास्फोतगणरूपविकीरणाः॥ मन्दारश्चार्कपर्णोत्र शुक्लेलर्कप्रतापसौ ४॥ शिवमल्ली
पाशुपत एकाष्ठीलो वको वसुः ५॥ वंदा वृक्षादनी वृक्षरुहा जीवंतिकेत्यपि ९॥ वत्सादनी छि
न्नरुहा गुडूची तंत्रिकामृता॥ जीवंतिका सोमवल्ली विशल्या मधुपर्ण्यपि १॥ मूर्वा देवी म ऊरु:
धुरसा मोरटा तेजनी स्रवा॥ मधूलिका मधुश्रेणी गोकर्णी पीलुपर्ण्यपि ७॥ पाठाम्ब ८

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ष्ठाविद्धकर्णीस्थापनीश्रेयसीरसा॥एकाष्ठीलापापचेलीप्राचीनावनतिक्तिका ८०॥क
टुःकटंभराशोकरोहिणीकटुरोहिणी॥मत्स्यपित्ताकृष्णभेदीचक्रांगीशकुलादनी॥आत्म
गुप्ताजहाव्यंडाकंडूराप्रावृषायणी॥ऋष्यप्रोक्ताशूकशिंबिःकपिकच्छुश्चमर्कटी ८१॥चि
त्रोपचित्रान्यग्रोधीद्रवंतीशंबरीवृषा॥प्रत्यक्श्रेणीसुतश्रेणीरंडामूषिकपर्ण्यपि ८२॥अ
पामार्गःशैखरिकोधामार्गवमयूरकौ॥प्रत्यक्पर्णीकेशपर्णीकिणिहीखरमंजरी ८३॥
हंजिकाब्राह्मणीपद्माभार्गीब्राह्मणयष्टिका॥अंगारवल्लीवालेयशाकवर्वरवर्द्धकाः॥
मंजिष्ठाविकसाजिंगीसमंगाकालमेषिका॥ ८४॥मंडूकपर्णीभांडीरीभांडीयो
जनवल्ल्यपि ८५॥यासोयवासोदुस्पर्शोधन्वयासःकुनाशकः॥रोदनीकच्छुरानंतासमु
द्रांतादुरालभा ८६॥पृश्निपर्णीपृथक्पर्णीचित्रपर्ण्यंघ्रिवल्लिका॥क्रोष्टुविंनासिं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

अ॰ दि॰ ९

रुपुच्छी कलशिर्धावनिर्गुहः ॥ निदिग्धिका स्पृशी व्याघ्री बृहती कण्टकारिका ॥ प्रचोदनी कु
ली क्षुद्रा दुःस्पर्शा राष्ट्रिकेत्यपि ९० ॥ नीली काला क्लीतकिका ग्रामीणा मधुपर्णिका ॥ रं
जनी श्रीफली तुत्था द्रोणी दोला च नीलिनी ९१ ॥ अवल्गुजः सोमराजी सुवल्लिः सोमव
ल्लिका ॥ कालमेषी कृष्णफला वाकुची पूतिफल्यपि ९२ ॥ कृष्णोपकुल्या वैदेही मागधी चपला
कणा ॥ ऊषणा पिप्पली शौण्डी कोला ९३ ॥ अथ करिपिप्पली ॥ कपिवल्ली कोलवल्ली
श्रेयसी वशिरः पुमान् ॥ चव्यं तु चविकं काकचिञ्चीगुञ्जे तु कृष्णला ९४ ॥ पलंकषा
त्विक्षुगन्धा श्वदंष्ट्रा स्वादुकण्टकः ॥ ९५ ॥ गोकण्टको गोक्षुरको वनशृङ्गाट इत्यपि ९६
॥ विश्वा विषा प्रतिविषातिविषोपविषारुणा ॥ शृंगी महौषधं चाथ क्षीरावी दुग्धि
का समे ॥ शतमूली बहुसुताभीरुरिन्दीवरी वरी ॥ ९७ ॥ ऋष्यप्रोक्ताभीरुपत्री नारा

२८

गुरु ९

७९

रायरापशातावरी॥ अहेरु १० रथपीतद्रुकालीयकहरिद्रवः॥१५॥ दार्वी पचंपचा दा
रुहरिद्रापर्जनीत्यपि॥ वचोग्रगंधाषड्ग्रन्थागोलोमी शतपर्विका॥ शुक्ला हैम
वती वैद्यमातृसिंही तु वाशिका॥ वृषोऽटरूषः सिंहास्यो वासको वाजिदन्तकः१
॥ आस्फोता गिरिकर्णी स्याद्विष्णुक्रान्तापराजिता॥ इक्षुगंधा तु काण्डेक्षुकोकि
लाक्षेक्षुरक्षुराः॥ शालेयः स्याच्छीतशिवश्छत्रा मधुरिका मिसिः॥ मिश्रेया ईप्स
थसीरुराढोवज्रद्रुःस्नुवस्नुहीगुडा॥ समंतदुग्धाथो वेल्लममोघा चित्र तण्डुला
तण्डुलश्च कृमिघ्नश्च विडंगं पुंनपुंसकम्॥ बला वाट्यालकोऽघण्टारवा तु शणपु
ष्पिका॥ मृद्वीका गोस्तनी द्राक्षा स्वाद्वी मधुरसेति च॥ सर्वानुभूतिः सरला त्रिपुटा
त्रिवृता त्रिवृत॥ त्रिभण्डी रोचनी॥ श्यामा पालिंदी तु सुषेणिका॥ काला मसूरवि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

१०००७८

दला ॥ अंबष्ठा कालमेषिका ७ ॥ मधुकं क्लीतकं यष्टिमधुकं मधुयष्टिका ४ ॥ विदारी
क्षीरशुक्लेक्षुगंधा क्रोष्ट्री च या सिता ५ ॥ अन्या क्षीरविदारी स्यान्महाश्वेतर्क्षगंधिका
२ ॥ लांगली शारदी तोयपिप्पली शकुलादनी ४ ॥ खराश्वा कारवी दीप्यो मयूरो
लोचमस्तकः ५ ॥ गोपी श्यामा शारिवा स्यादनन्तोत्पलशारिवा ५ ॥ योग्यमृद्धिः
सिद्धिलक्ष्म्यौ ४ वृद्धेरप्याह्वया इमे ४ ॥ कदली वारणा बुसा रंभा मोचांशुमत्फला
॥ काष्ठीला ९ मुद्गपर्णी तु काकमुद्गा सहेत्यपि ३ ॥ वार्ताकी हिंगुली सिंही भंटा
की दुःप्रधर्षिणी ५ ॥ नाकुली सुरसा रास्ना सुगंधा गंधनाकुली ॥ नकुलेष्टा भुजंगाक्षी
छत्राकी सुवहा च सा ९ ॥ विदारिगंधांशुमती शालपर्णी स्थिरा ध्रुवा ५ ॥ तुंडिके
री समुद्रान्ता कार्पासी बदरेति च ४ ॥ भारद्वाजी तु सा वन्या १ शृंगी तु ऋषभो वृषः २

27

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus

॥गांगेरुकीनागबलाझषाह्रस्वगवेधुका३॥धामार्गवोघोषकस्स्यात्२महाजालीसपी-
तकः१॥ज्योत्स्नीपटोलिकाजालीनादेयीभूमिजम्बुका२॥स्याल्लांगलिक्यग्निशिखा
काकांगीकाकनासिका२॥गोधापदीतुसुवहा२मुशलीतालमूषिका२॥अजशृंगी
विषाणीस्यात्२गोजिह्वादार्विकेसमे३॥ताम्बूलवल्लीताम्बूलीनागवल्ल्यप्यथद्वि-
जा॥हरेणुरेणुकाकौन्तीकपिलाभस्मगन्धिनी६॥एलावालुकमैलेयंसुगन्धिहरि-
वालुकम्॥वालुकंचाथ५पालंक्यांमुकुन्दःकुन्दकुन्दुरू४॥बालंह्रीबेरबर्हिष्ठो-
दीच्यंकेशाम्बुनामच६॥कालानुसार्यवृद्धाश्मपुष्पशीतशिवानितु॥शैलेयंप-
तालपर्णीतुदैत्यागन्धकुटीमुरा॥गंधिनी५गजभक्ष्यातुसुवहासुरभीरसा॥महे-
रणाकुन्दुरुकीसल्लकीह्लादिनीतिच८॥अग्निज्वालासुभिक्षेतुधातकीधातुपु-

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ष्पिका॥८॥ एचिकावत्रुवालैला निष्कुटिर्बहुलाथसा॥ सूक्ष्मोपकुंचिका तुत्था कोरं
गी त्रिपुटा त्रुटिः॥९॥ व्याधिः कुष्ठं पारिभाव्यं व्याप्यं पाकलमुत्पलम्॥ शंखिनी चोर
पुष्पी स्यात्केशिन्यथ वितुन्नकः॥ झटामलाज्झटा ताली शिवा तामलकीति च॥
प्रपौण्डरीकं पौण्डर्यमथ तुन्नः कुबेरकः॥ कुणिः कच्छः कान्तलको नन्दीवृक्षो
ऽथ राक्षसी॥ चण्डा धनहरी क्षेमदुष्पत्रगणहासकाः॥ व्याडायुधं व्याघ्रन
खं करजं चक्रकारकम्॥३॥ सुषिरा विद्रुमलता कपोताङ्घ्रिर्नटी नली॥५॥ धमन्यंजनके
शी च हनुर्हट्टविलासिनी॥४॥ शुक्तिः शंखः खुरः कोलदलं नखमथाढकी॥ काक्षी
मृत्स्ना तुवरिका मृत्तालकसुराष्ट्रजे॥ कुटंनटं दाशपुरं वालेयं परिपेलवम्॥ प्लव
गोपुरगोनर्दकैवर्तीमुस्तकानि च॥२॥ ग्रंथिपर्णं शुकं बर्हिपुष्पं स्थौणेयकुक्कुरे॥

28
राम
११

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus

मरुन्मालातुपिशुनास्पृक्कादेवीलतालघुः॥समुद्रान्तावधूःकोटीवर्षालंकोपिके
त्यपि१॥तपस्विनीजटामांसीजटिलालोमशामिसी॥२॥त्वक्पत्रमुत्कटंभृंगंत्वचंचो
चंवरांगकम्॥३॥कर्चूरकोद्राविडकःकल्पकोवेधमुख्यकः॥४॥ओषध्योजातिमा
त्रेस्यु१रजातौसर्वमौषधम्॥१॥शाकाख्यंपत्रपुष्पादितण्डुलीयोऽल्पमारिषः॥२॥
विशल्याग्निशिखानन्ताफलिनीशक्रपुष्पिका॥३॥स्यादृक्षगन्धाछगलान्त्र्यावे
गीवृद्धदारकः॥जुङ्गोपब्राह्मीतुमत्स्याक्षीवयस्थासोमवल्लरी॥४॥पटुपर्णी
हैमवतीस्वर्णक्षीरीहिमावती॥५॥हयपुच्छीतुकाम्बोजीमाषपर्णीमहासहा॥६॥
तुण्डीकेरीरक्तफलाबिंबिकापीलुपर्ण्यपि॥७॥बर्बराकबरीतुङ्गीखरपुष्पाजगं
धिका॥१॥एलापर्णीतुसुवहारास्नायुक्तरसाचसा॥२॥चाङ्गेरीचुक्रिकादन्तश

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ठंवष्ठाम्ललोणिका॥९॥ सहस्रवेधी चुक्रोऽम्लवेतसः शतवेध्यपि॥२॥ नमस्कारी
गण्डकारी समंगा खदिरेत्यपि॥३॥ जीवन्ती जीवनी जीवा जीवनीया मधुस्रवा॥
॥ कूर्चशीर्षो मधुकरः शृंगह्रस्वांगजीवकाः॥४॥ किराततिक्तो भूनिम्बोऽनार्यति
क्तोऽथ सप्तला॥ विमला शातला भूरिफेना चर्मकषेत्यपि॥५॥ वायसोली स्वा
दुरसा वयस्थाऽथ मकूलकः॥ निकुम्भो दन्तिका प्रत्यक्श्रेण्युदुम्बरपर्ण्यपि॥६॥
अजमोदा तूग्रगन्धा ब्रह्मदर्भा यवानिका॥७॥ मूले पुष्करकाश्मीरपद्मपत्राणि पौष्करे
॥८॥ अव्यथातिचरा पद्मा चारटी पद्मचारिणी॥९॥ कांपिल्यः कर्कशश्चन्द्रो रक्तांगो रो
चनीत्यपि॥९॥ प्रपुन्नाडस्त्वेडगजो दद्रुघ्नश्चक्रमर्दकः॥१॥ पद्माट उरणाख्यश्च पला
ण्डुस्तु सुकन्दकः॥२॥ लतार्कदुद्रुमौ तत्र हरितेऽथ महौषधम्॥ लशुनं गृंजनारिष्टम

गुरुः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

पुनर्वाकानाम् । दिमसुवेद स्यन्मकानाम् ॥ अपराजिताविशेषकानाम

काकन्दरसोनकाः ६ ॥ पुनर्नवा तु शोथघ्नी २ वितुन्नं सुनिषण्णकम् २ ॥ स्याद्वातकः शी

तलोऽपराजिता शणपर्ण्यपि ४ ॥ पारावताङ्घ्रिः कटभी पण्या ज्योतिष्मती लता ५ ॥ वा

र्षिकं त्रायमाणा स्यात्त्रायन्ती बलभद्रिका ४ ॥ विष्वक्सेनप्रिया गृष्टिर्वाराही बदरेत्य

पि ४ ॥ मार्कवो भृङ्गराजः स्यात् २ काकमाची तु वायसी २ ॥ शतपुष्पा सितच्छत्रातिच्छत्रा

मधुरा मिसिः ॥ अवाक्पुष्पी कारवी च ७ सरणा तु प्रसारिणी ॥ तस्यां कटम्भरा

राजबला भद्रबलेति च ५ ॥ जनी जतूका रजनी जतुकृच्चक्रवर्तिनी ॥ संस्पर्शा

६ अथ शठी गन्धमूली षड्ग्रन्थिकेत्यपि ॥ कर्चूरोऽपि पलाशो ५ अथ कारवेल्लः कठि

ल्लकः ॥ सुषवी चा ३ अथ कुलकं पटोलस्तिक्तकः पटुः ४ ॥ कूष्माण्डकस्तु कर्का

रुः २ ऐर्वारुः कर्कटी स्त्रियौ २ ॥ इक्ष्वाकुः कटुतुम्बी स्यात् २ तुम्ब्यलाबुरुभे समे २ ॥ वि

अ॰ द्वि॰
१२
हि॰ २

त्रागवाक्षीगोडुम्बा॥ विशालात्विन्द्रवारुणी॥ अर्शोघ्नः सूरणः कन्दो गण्डीरस्तु
समष्ठिला॥ कलम्ब्युपोदिका स्त्री तु मूलकं हिलमोचिका॥ वास्तुकं शाकभे
दाः स्युर्दूर्वा तु शतपर्विका॥ सहस्रवीर्या भार्गव्यो रुहानन्ताथ सा सिता॥ गो
लोमी शतवीर्या च गण्डाली शकुलाक्षका॥ कुरुविन्दो मेघनामा मुस्ता मुस्त
कमस्त्रियाम्॥ स्याद्भद्रमुस्तको गुन्द्रश्चूडाला चक्रलोचटा॥ वंशे त्व
क्सारकर्मारत्वचिसारतृणध्वजाः॥ शतपर्वा यवफलो वेणुमस्करतेजनाः
॥ वेणवः कीचकास्ते स्युर्ये स्वनन्त्यनिलोद्धताः॥ ग्रन्थिर्ना पर्वपरुषं
गुन्द्रस्तेजनकः शरः॥ नडस्तु धमनः पोटगलोथो काशमस्त्रियाम्॥ इक्षुगन्धा पोट
गलः॥ पुंसि भूम्नि तु बल्वजाः॥ रसाल इक्षुस्तद्भेदाः पुण्ड्रकान्तारकादयः॥

गुरुः
१२

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्याद्वीरणं वीरतरं २ मूलेऽस्योशीरमस्त्रियाम् ॥ अभयं नलदं सेव्यममृणालं ज
लाशयं ॥ लामज्जकं लघुलयमवदाहेष्टकापथे १० ॥ नडादयस्तृणं गर्मुच्छ्या
माकप्रमुखा अपि १ ॥ अस्त्री कुशं कुथो दर्भः पवित्रमथ कत्तृणं ॥ पौरसौगंधि
कध्यामदेवजग्धकरौहिषं ६ ॥ छत्रातिच्छत्रपालघ्नौ मालातृणकभूस्तृणे २
॥ शष्पं बालतृणं घासो यवसं तृणमर्जुनं २ ॥ तृणानां संहतिस्तृण्या नड्या
नडसंहतिः २ ॥ तृणराजाह्वयस्तालो २ नालिकेरस्तु लांगली २ ॥ घोंटा तु
पूगः क्रमुको गुवाकः खपुरोस्य तु ॥ फलमुद्वेगमेते च हिंतालसहितास्त्रयः ॥ ख
र्जूरः केतकी ताली खर्जूरी च तृणद्रुमाः ॥ ५ ॥ इति वनौषधिवर्गः ॥ ४ ॥ सिंहो मृ
गेंद्रः पंचास्यो हर्यक्षः केशरी हरिः ६ ॥ शार्दूलद्वीपिनौ व्याघ्रे २ तरक्षुस्तु मृगादनः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥अ॰ द्वि॰॥
॥२५॥
ल५

२॥१॥वराहः सूकरो घृष्टिः कोलः पोत्री किरिः किटिः॥ दंष्ट्री घोणी स्तब्धरोमा क्रोडो भू
दार इत्यपि॥२॥ कपिप्लवंगप्लवगशाखामृगवलीमुखाः॥ मर्कटो वानरः कीशो
वनौकाः ९ अथ भल्लुके॥ ऋक्षाच्छभल्लभल्लूकाः ५ गंडके खड्गखड्गिनौ ३॥ लुलापो
महिषो वाहद्विषत्कासरसैरिभाः ५॥ स्त्रियां शिवा भूरिमायगोमायुमृगधूर्तकाः
शृगालवंचकक्रोष्टुफेरुफेरवजंबुकाः १०॥ ओतुर्बिडालो मार्जारो वृषदंशक आखु
भुक ५॥ त्रयो गौधेरगौधारगौधेया गोधिकात्मजे ३॥ श्वाविधु शल्यस्तल्लोम्नि श
ललीशललं शलम् ३॥ वातप्रमीर्वातमृगः कोक ईहामृगो वृकः २॥ मृगे कुरंगवा
तायुहरिणाजिनयोनयः ५॥ ऐणेयमेण्याश्चर्माद्यमेणस्यैणमुभे त्रिषु॥ कद ॥राम:॥
लीकन्दलीचीनचमूरुप्रियकावपि॥ समूरुश्चेति हरिणा अमी अजिनयोनयः॥ ॥१४॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कृष्णसाररुरुन्यंकुरंकुशंवररौहिषाः॥ गोकर्णपृषतैणर्श्यरोहिताश्चमरोमृगाः॥
गन्धर्वःशरभोरामःसमरोगवयःशशः॥ इत्यादयोमृगेन्द्राद्यागवाद्याःपशुजात
यः॥ उन्दुरुर्मूषिकोप्याखुर्गिरिकावालमूषिका२॥ छुछुन्दरीगन्धमुखीदीर्घजुरवी
दिवान्धिका४॥ सरटःकृकलासः२स्यान्मुसलीगृहगोधिका२॥ लूतास्त्रीतन्तुवायोर्ण
नाभमर्कटकाःसमाः४॥ नीलङ्गुस्तुकृमिःकर्णजलौकाःशतपद्युभे२॥ वृश्चिकःशू
ककीटः२स्यादलिद्रुणौतुवृश्चिके३॥ पारावतःकलरवःकपोतोथशशादनः॥ पत्रीश्ये
न२ उलूकेतुवायसारातिपेचकौ२॥ व्याघ्राटःस्याद्भरद्वाजःखंजरीटस्तुखंजनः२॥ लोह
पृष्ठस्तुकंकः२स्यादथचाषःकिकीदिविः२॥ कलिंगभृंगधूम्याटा३अथस्याच्छतपत्रकः
दार्वाघाटोथसारङ्गस्तोककश्चातकःसमाः३॥ कृकवाकुस्ताम्रचूडःकुक्कुटश्चरणायु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥अष्टि॥ ॥१५॥

षः॥४॥ चटकः कलविंकः स्यात्तस्य स्त्री चटका तयोः॥ पुमपत्ये चाटकैरः स्त्र्यपत्ये चट
कैव हि॥५॥ कर्करेटुः करेटुः स्यात् कृकणक्रकरौ समौ॥६॥ वनप्रियः परभृतः कोकिलः
पिक इत्यपि॥ काके तु करटारिष्टबलिपुष्टसकृत्प्रजाः॥ ध्वांक्षात्मघोषपरभृद्बलि
भुग्वायसा अपि॥१०॥ द्रोणकाकस्तु काकोलो दात्यूहः कालकंठकः॥ आतापिचिल्लौ
दाक्षाय्यगृध्रौ कीरशुकौ समौ॥ क्रुङ् क्रौंचोऽथ बकः कंकः पुष्कराह्वस्तु सारसः॥
कोकश्चक्रश्चक्रवाको रथांगाह्वयनामकः॥४॥ कादम्बः कलहंसः स्यादुत्क्रोशकुररौ स
मौ॥ हंसास्तु श्वेतगरुतश्चक्रांगा मानसौकसः॥ राजहंसास्तु ते चंचुचरणैर्लोहितैः सि
ताः॥१॥ मलिनैर्मल्लिकाक्षास्ते धार्तराष्ट्राः सितेतरैः॥१॥ शरारिराटिराडिश्च बलाका ॥रामः॥ ॥१५॥
बिसकंठिका॥ हंसस्य योषिद्वरटा सारसस्य तु लक्ष्मणा॥ जतुका जिनपत्रा स्यात्

सं०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रोप्सी तैल्लपायिका २ ॥ वर्वणा मक्षिका नीला सरघा मधुमक्षिका २ ॥ पतंगिका पुत्ति
का स्याद्दंशस्तु वनमक्षिका २ ॥ दंशी तज्जातिरल्पा स्याद्गंधोली वरटा द्वयोः २ ॥ भृंगा
री चीरुका चीरी झिल्लिका च समा इमाः ४ ॥ समौ पतंगशलभौ २ खद्योतो ज्योतिरि
ङ्गनः २ ॥ मधुव्रतो मधुकरो मधुलिण्मधुपालिनः ॥ द्विरेफपुष्पलिड्भृंगषट्पदभ्रम
रालयः ॥ मयूरो वर्हिणो वर्ही नीलकंठो भुजंगभुक् ॥ शिखावलः शिखी केकी मेघ
नादानुलास्यपि २ ॥ केका वाणी मयूरस्य १ समौ चन्द्रकमेचकौ २ ॥ शिखा चूडा २ शिखण्ड
स्तु पिछवर्हे नपुंसके २ ॥ खगे विहंगविहगविहंगमविहायसः ॥ शकुंतिपक्षिशकु
निशकुंतशकुनद्विजाः ॥ पतत्रिपत्रिपतगपतत्पत्ररथांडजाः ॥ नगौकोवाजिविकि
रविविष्किरपतत्रयः ॥ नीडोद्भवा गरुत्मंतः पित्संतो नभसंगमाः २७ ॥ तेषां विशेषा हा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

॥अ॰ क्षि॥
॥१९॥

रीतो मद्गुकाः रागवः स्त्रवः ॥ तित्तिरिः कुक्कुभो लावो जीवंजीवश्चकोरकः ॥ कोयष्टिक
ष्टिट्टिभको वर्तको वर्तिका दयः ॥१॥ गरुत्पक्षच्छदाः पत्रं पतत्रं च तनूरुहम् ८॥ स्त्री प
क्षतिः पक्षमूलं२ चञ्चुस्त्रोटिरुभे स्त्रियौ२ ॥ प्रडीनोड्डीनसंडीनान्येताः खगगतिक्रि
याः ३॥ पेशीकोषो द्विहीनेऽण्डं२ कुलायो नीडमस्त्रियाम्२॥ पोतः पाकोऽर्भको डिम्भः
पृथुकः शावकः शिशुः१॥ स्त्रीपुंसौ मिथुनं द्वन्द्वं२ युग्मं तु युगलं युगम्२॥ समूहनिवह
व्यूहसंदोहविसरव्रजाः॥ स्तोमौघनिकरव्रातवारसंघातसंचयाः॥ समुदायः समुदयः
समवायश्चयो गणः॥ स्त्रियां तु संहतिर्वृन्दं निकुरम्बं कदम्बकम्२२॥ वृन्दभेदाः समै
र्वर्गः१ संघसार्थौ तु जन्तुभिः२॥ सजातीयैः कुलं यूथं तिरश्चां पुन्नपुंसकम्१॥ पशूनां सम
जो१न्येषां समाजो१थ सधर्मिणाम्॥ स्यान्निकायः१ पुंजराशी तूत्करः कूटमस्त्रियाम्

॥राम:॥
॥१९॥

33

४ ॥ कापोतश्चौकमायूरतैत्तिरादीनि तद्गणे ४८ ॥ गृहासक्ताः पक्षिमृगाश्छेकास्ते गृह्यका
श्च ते ॥ ९ ॥ इति सिंहादिवर्गः ॥ ❀ ॥ (मनुष्यका) मनुष्या मानुषा मर्त्या मनुजा मानवा नराः १ ॥ (पुरुषका) स्युः
पुमांसः पंचजनाः पुरुषाः पूरुषा नरः ५ ॥ (स्त्रीका) स्त्री योषिदबला योषा नारी सीमंतिनी वधूः ॥ प्रती
पदर्शिनी वामा वनिता महिला तथा ११ ॥ विशेषास्त्वंगना भीरुः कामिनी वामलोचना ॥
प्रमदा मानिनी कान्ता ललना च नितंबिनी ॥ सुंदरी रमणी रामा १२ कोपना सैव भामिनी
२ ॥ वरारोहा मत्तकाशिन्युत्तमा वरवर्णिनी ४ ॥ कृताभिषेका महिषी भोगिन्योऽन्या नृ
पस्त्रियः ११ ॥ पत्नी पाणिगृहीती चद्वितीया सहधर्मिणी ॥ भार्या जायाथ पुंभूम्नि दा
राः स्यात्तु कुटुंबिनी ॥ पुरंध्री २ सुचरित्रा तु सती साध्वी पतिव्रता ४ ॥ कृतसापत्निकाध्यूढा
धिविन्नाथ स्वयंवरा ॥ पतिंवरा च वर्याथ कुलस्त्री कुलपालिका २ ॥ कन्या कुमारी २ गौरी

तु

॥अ॰ङि॥ नग्निकानागतार्तवा२॥ स्यान्मध्यमा दृष्टरजा २ स्तरुणी युवतिः समे२॥ समाः स्नुषा जनी
॥२८॥ वध्वश्चिरिंटी तु सुवासिनी२॥ इच्छावती कामुका स्या२द्वृषस्यन्ती तु कामुकी२॥ कान्तार्थि
नी तु या याति संकेतं साभिसारिका१॥ पुंश्चली धर्षणी बन्धक्यसती कुलटेत्वरी॥ स्वैरिणी
पांशुला च स्याद२शिश्वी शिशुना विना१॥ अवीरा निष्पतिसुता१ विश्वस्ता विधवे समे२ 34
आलिः सखी वयस्याथ२ पतिवत्नी सभर्तृका२॥ वृद्धा पलिक्नी१ प्राज्ञी तु प्रज्ञा२ प्राज्ञा तु
धीमती२॥ शूद्री शूद्रस्य भार्या स्या१च्छूद्रा तज्जातिरेव च१॥ आभीरी तु महाशूद्री जातिपुं
योगयोः समा॥ अर्याणी स्वयमर्या स्या२त्क्षत्रिया क्षत्रियाण्यपि२॥ उपाध्यायाप्युपा
ध्यायी स्यादा४चार्यापि च स्वतः१॥ आचार्यानी तु पुंयोगे स्या१दर्यी क्षत्रियी तथा२॥ उ ॥सम॰॥ ॥१८॥
पाध्यायान्युपाध्यायी२ पोटा स्त्रीपुंसलक्षणा१॥ वीरपत्नी वीरभार्या२ वीरमाता तु वीरसूः२

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जातापत्या प्रजाता च प्रसूता च प्रसूतिका ४ ॥ स्त्री नग्निका कोटवी स्याद्दूतीसंचारिके
समे २ ॥ कात्यायन्यर्द्धवृद्धा या काषायवसनाधवा १ ॥ सैरन्ध्री परवेस्मस्था स्ववशा
शिल्पकारिका २ ॥ असिक्नी स्यादवृद्धा या प्रैष्यांतःपुरचारिणी १ ॥ वारस्त्री गणिका वेश्या
रूपाजीवा ४ ऽथ सा जनैः ॥ सत्कृता वारमुख्या स्यात् १ कुट्टनी शंभली समे २ ॥ विप्रश्नि
का त्वीक्षणिका दैवज्ञा ३ ऽथ रजस्वला ॥ स्त्रीधर्मिण्यविरात्रेयी मलिनी पुष्पवत्यपि ॥
ऋतुमत्यप्युदक्या ७ ऽथ स्याद्रजः पुष्पमार्तवम् २ ॥ श्रद्धालुर्दोहदवती ३ निष्कला विग
तार्तवा २ ॥ आपन्नसत्वा स्याद्गुर्विण्यंतर्वत्नी च गर्भिणी ४ ॥ गणिकादेस्तु गाणिक्यं १
गार्भिणं यौवनं गणे ॥ पुनर्भूर्दिधिषूरूढा द्विस्तस्या दिधिषुः पतिः १ ॥ स तु द्विजोऽग्रेदिधि
षुः सैव यस्य कुटुंबिनी १ ॥ कानीनः कन्यकाजातः सुतो ऽथ सुभगासुतः ॥ सौभागिनेय

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

अवि॰ ॥१८॥

ः२स्यात्पारस्त्रैणेयो यस्तु परस्त्रियाः ॥ पैतृष्वसेयः स्यात्पैतृष्वस्रीयश्चापितृष्वसुः२ ॥ सुतोमा
तृष्वसुश्चैवं२ वैमात्रेयो विमातृजः२ ॥ अथ बांधकिनेयः स्याद्बंधुलश्चाऽसतीसुतः ॥ कौल
टेयः कौलटेरो५ भिक्षुकी तु सती यदि ॥ तदा कौलटिनेयोऽस्याः कौलटेयोऽपि चात्मजः२
आत्मजस्तनयः सूनुः सुतः पुत्रः स्त्रियां त्वमी ॥ आहुर्दुहितरं सर्वेऽपत्यं तोकं तयोः समे२
स्वजाते त्वौरसोरस्यौ२ तातस्तु जनकः पिता२ ॥ जनयित्री प्रसूर्माता जननी४ भगिनी स्वसा
२ ॥ ननांदा तु स्वसा पत्युः१ नप्त्री पौत्री सुतात्मजा२ ॥ भार्यास्तु भ्रातृवर्गस्य यातरः स्युः परस्प
रम्१ ॥ प्रजावती भ्रातृजाया२ मातुलानी तु मातुली२ ॥ पतिपत्न्योः प्रसूः श्वश्रूः१ श्वशुरस्तु
पिता तयोः१ ॥ पितुर्भ्राता पितृव्यः स्यात्१ मातुर्भ्राता तु मातुलः१ ॥ श्यालाः स्युर्भ्रातरः पत्न्या
१ स्वामिनो देवृदेवरौ२ ॥ स्वस्रीयो भागिनेयः स्यात्२ जामाता दुहितुः पतिः२ ॥ पितामहः पि

राम॰ ॥१८॥

35

तृपिता २ मृत्पिताप्रपितामहः १ ॥ मातुर्मातामहाद्येवं सपिण्डास्तु सनाभयः २ समानोदर्य्य
सोदर्यसगर्भ्यसहजाः समाः ४ ॥ सगोत्रबांधवज्ञातिबंधुस्वस्वजनाः समाः ८ ॥ ज्ञाते
यं बंधुता तेषां क्रमाद्भावसमूहयोः २ ॥ धवः प्रियः पतिर्भर्त्ता ४ जारस्तूपपतिः समौ २ ॥ अ
मृते जारजः कुण्डो १ मृते भर्त्तरि गोलकः १ ॥ भ्रात्रीयो भ्रातृजो २ भ्रातृभगिन्यौ भ्रातरावुभौ
मातापितरौ पितरौ मातरपितरौ प्रसूजनयितारौ ४ ॥ श्वश्रूश्वशुरौ श्वशुरौ २ पुत्रौ पुत्रश्च
दुहिता च २ ॥ दंपती जंपती जायापती भार्यापती च तौ ४ ॥ गर्भाशयो जरायुः स्यादुल्वं च
कललो ऽस्त्रियाम् २ ॥ सूतिमासो वैजननो २ गर्भो भ्रूण इमौ समौ २ ॥ तृतीया प्रकृतिः
शण्ढः क्लीबः पण्डो नपुंसके ५ ॥ शिशुत्वं शैशवं बाल्यं २ तारुण्यं यौवनं समे २ ॥ स्या
त्स्थाविरं तु वृद्धत्वं २ वृद्धसंघे ऽपि वार्द्धकम् २ ॥ पलितं जरसा शौक्ल्यं केशादौ विस्रसा

॥अ०॥
॥१२॥

जरा२॥ स्याउत्तानशया डिंभा स्तनपा च स्तनंधयी४॥ वालस्तु स्यान्माणवको वयस्थस्त
रुणो युवा३॥ प्रवियाः स्थविरो वृद्धो जीनो जीर्णो जरन्नपि२॥ वर्षीयान्दशमी ज्यायान्पू
र्वजस्त्वग्रियोग्रजः२॥ जघन्यजेस्युः कनिष्ठयवीयोवरजानुजाः५॥ अमांसो दुर्वलश्छा
तो२ वलवान्मांसलोंसलः३॥ तुंदिलस्तुंदिभस्तुंदी वृहत्कुक्षिः पिचिण्डिलः५॥ अवटीटेव
नाटश्चावभ्रटो नतनासिके२॥ केशवः केशिकः केशी३ वलिनो वलिभः समौ२॥ विकला
ङ्गस्त्वपोगण्डः२ खर्वो ह्रस्वश्च वामनः३॥ खरणाः स्यात्खरणसो२ विग्नस्तु गतनासिकः२
खुरणाः स्यात्खुरणसः प्रज्ञुः प्रगतजानुकः२॥ ऊर्द्ध्वज्ञुरूर्द्ध्वजानुः स्यात्२ संज्ञुः संहतजानुकः
२॥ स्यादेडे वधिरः कुब्जे गडुलः२ कुकरे कुणिः२॥ पृश्निरल्पतनौ श्रोणः पंगौ२ मुण्डस्तु मुण्डि
ते२॥ वलिरः केकरे२ खोडे खञ्जस्त्रिषु जरावराः॥ जडुलः कालकः पिप्लुः२ तिलकस्तिल

॥राम:॥
॥१२॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

काल्लकः२ ॥ अनामयं स्यादारोग्यं२ चिकित्सा रुक्प्रतिक्रिया२ ॥ भेषजौषधभैषज्यान्य
गदो जायुरित्यपि ५ ॥ स्त्रि रुक् रुजा चोपतापरोगव्याधिगदामयाः ७ ॥ क्षयः शोषश्च यक्ष्मा
च३ प्रतिस्यायस्तु पीनसः२ ॥ स्त्री क्षुत् क्षुतं क्षवः पुंसि२ कासस्तु क्षवथुः पुमान् २ ॥ शोफस्तु श्व
यथुः शोथः३ पादस्फोटो विपादिका२ ॥ किलाससिध्मे२ कच्छ्वां तु पामपामा विचर्चिका
४ ॥ कण्डूः खर्जूश्च कण्डूया३ विस्फोटः पिटकस्त्रिषु२ ॥ व्रणोऽस्त्रियामीर्ममरुः३ क्लीबे ना
डीव्रणः पुमान् १ ॥ कोठो मण्डलकं कुष्ठः श्वित्रे२ दुर्नामकार्शसी२ ॥ आनाहस्तु विवंधः स्या
२ ग्रहणी रुक्प्रवाहिका२ ॥ प्रच्छर्दिका वमिश्च स्त्री पुंसि तु वमथुः समाः३ ॥ व्याधिभेदा वि
द्रधिः स्त्री ज्वरमेहभगंदराः५ ॥ अश्मरी मूत्रकृच्छ्रं स्यात्पूर्वे शुक्रावधेस्त्रिषु ॥ रोगहार्य्यग
दंकारो भिषग्वैद्य चिकित्सके ५ ॥ वार्तो निरामयः कल्य उल्लाघो निर्गतो गदात् ६ ॥ ग्लान

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥अ॰ द्वि॥ ग्लानग्लास्नू आमयावी विकृतो व्याधितोऽपटुः ॥ आतुरोऽभ्यमितोऽभ्यान्तः २ समौ पामनकच्छुरौ २
॥२०॥ दद्रुणो दद्रुरोगी स्यात् २ दर्शोरोगयुतोऽर्शसः ३ ॥ वातकी वातरोगी स्यात् २ सातिसारोऽति
सारकी २ ॥ स्युः क्लिन्नाक्षे चिल्लचुल्लपिल्लाः क्लिन्नेऽक्ष्णि चाप्यमी ४ ॥ उन्मत्त उन्मादवति २ श्ले
ष्मणः श्लेष्मलः कफी ३ ॥ न्युब्जो भुग्ने रुजा वृद्धनाभौ तुन्दिलतुन्दिभौ २ किलासी सिध्म
लोऽन्धोऽदृक् २ मूर्च्छाले मूर्तमूर्च्छितौ २ ॥ शुक्रं तेजो रेतसी च बीजवीर्येन्द्रियाणि च ॥ मा 37
युः पित्तं २ कफः श्लेष्मा २ स्त्रियां तु त्वगसृग्धरा २ ॥ पिशितं तरसं मांसं पललं क्रव्यमामिषं
६ ॥ उत्तप्तं शुष्कमांसं स्यात् तद्वल्लूरं त्रिलिङ्गकम् ३ ॥ रुधिरेऽसृग्लोहितास्ररक्तक्षतजशो
णितम् ७ ॥ बुक्काग्रमांसं २ हृदयं हृत् २ मेदस्तु वपा वसा ३ ॥ पश्चाद्ग्रीवासिरा मन्या १ नाडी तु ध ॥रामः॥
मनिः सिरा ३ ॥ तिलकं क्लोम ३ मस्तिष्कं गोर्दं २ किट्टं मलोऽस्त्रियाम् २ ॥ अन्त्रं पुरीतत् २ गुल्मस्तु प्लीह्नि ॥२०॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

लोदारौ२सुकलोदातृभोक्तरि२॥८॥तत्परेप्रसितासक्ता२विष्टार्थोद्युक्तउत्सुकः२॥प्र
तीतेप्रथितख्यातवित्तविज्ञातविश्रुताः[illegible]गुणैःप्रतीतेतुकृतलक्षणाहतलक्ष
णौ२॥इभ्यआढ्योधनी२स्वामीत्वीश्वरःपतिर[illegible]ता॥९॥अधिभूर्नायकोनेताप्रभुःप
रिवृढोऽधिपः१०॥अधिकर्द्धिःसमृद्धः२स्यात्कु[illegible]व्यापृतस्तुयः॥११॥स्यादभ्यागारिक
स्तस्मिन्नुपाधिश्चपुमानयम्२॥वरांगरूपोपेतोयःसिंहसंहननोहिसः१॥१२॥निर्वार्यः
कार्यकर्तायःसंपन्नःसत्वसंपदा१॥अवाचिमूकोऽथमनोजवसःपितृसन्निभः२॥१
सत्कृत्यालंकृतांकन्यांयोददातिसकूकुदः१॥लक्ष्मीवान्लक्ष्मणःश्रीलःश्रीमान्४स्निग्ध
स्तुवत्सलः२॥१४॥स्याद्दयालुःकारुणिकःकृपालुःसूरतः४समाः॥स्वतंत्रोऽपावृतःस्वै
रीस्वच्छन्दोनिरवग्रहः५॥१५॥परतंत्रःपराधीनःपरवान्नाथवान४पि॥अधीनोनिघ्नआ

४२५८

॥अत्र॥
॥ २

यत्नोस्य हंसे गस्य कोप्यसौ॥१५॥ खलपूः स्याद्बहुकरो दीर्घसूत्रश्चिरक्रियः २॥ जाल्मो
१ समीक्ष्यकारी २ स्यात्कुण्ठो मन्दः क्रियासु यः॥१७॥ कर्मक्षमोऽलंकर्मीणः क्रियावा
न्कर्मसूद्यतः॥ स कार्मः कर्मशीलो यः कर्मशूरस्तु कर्मठः २॥ कर्मण्यभुक्कर्मकरः २ 38
कर्मकारस्तु तत्क्रियः २॥ अपस्नातो मृतस्नातः २ आमिषाशी तु शौष्कुलः २॥ बुभुक्षितः
स्यात्क्षुधितो जिघत्सुरशनायितः ४॥ परान्नः परपिण्डादः २ भक्षको घस्मरोऽद्मरः ३॥ २०११
आद्यूनः स्यादौदरिको विजिगीषाविवर्जिते २॥ उभौ त्वात्मम्भरिः कुक्षिम्भरिः स्वोदरपूर
के २॥ सर्वान्नीनस्तु सर्वान्नभोजी २ गृध्नुस्तु गार्द्धनः॥ लुब्धोऽभिलाषुकस्तृष्णक् ५ समौ
लोलुपलोलुभौ २॥ सोन्मादस्तून्मदिष्णुः स्यादविनीतः समुद्धतः २॥ मत्ते शौण्डोत्कट ॥एम॥ ॥ २ ॥
क्षीबाः ४ कामुके कमितानुकः॥ कम्रः कामयिताभीकः कमनः कामनोऽभिकः ८॥ विधे

योविनयग्राहीवचनेस्थितआश्रवः४॥ वश्यःप्रणेयोनिभृतविनीतप्रश्रिताः समाः॥ ४
धृष्टेधृष्णक्वियातश्च२प्रगल्भःप्रतिभान्विते२॥ स्यादधृष्टेतुशालीनो२विलक्षोविस्म
यान्विते२॥ अधीरेकातर२स्त्रस्तेभीरुभीरुकभीलुकाः४॥ आशंसुराशंसितरि२गृहया
लुर्ग्रहीतरि२॥ श्रद्धालुरास्थयायुक्ते२पतयालुस्तुपातुके२॥ लज्जाशीलेऽपत्रपिष्णु२
र्वंदारुरभिवादके२॥ शरारुर्घातुकोहिंस्रः३स्याद्वर्द्धिष्णुस्तुवर्द्धनः२॥ उत्पतिष्णुस्तूत्प
तिता२लंकरिष्णुस्तुमण्डनः२॥ भूष्णुर्भविष्णुर्भविता३वर्तिष्णुर्वर्तनः२समौ॥ निराकरि
ष्णुःक्षिप्नुः२स्यात्सान्द्रस्निग्धस्तुमेदुरः२॥ ज्ञाताविदुरोविन्दुर्विकासीतुविकस्वरः२॥ वि
सृत्वरोविसृमरःप्रसारीचविसारिणि४॥ सहिष्णुःसहनःक्षन्तातितिक्षुःक्षमिताक्षमी
२॥ क्रोधनोमर्षणःकोपी२चण्डस्त्वत्यन्तकोपनः२॥ जागरूकोजागरिता२घूर्णितःप्रच

स॰ ३ प॰

॥अम॥ ॥३॥

ल्लायितः २॥ स्पृहयालुर्निद्रालुः १ निद्राणशयितौ २ समौ॥ पराङ्मुखः पराचीनः २ स्या

दवाङ् प्यधोमुखः २॥ देवानंचति देवद्र्यङ् १ विष्वद्र्यङ् विष्वगंचति २॥ यः सहांचति सध्र्य

ङ् स तिर्यङ् १ यस्तिरोंचति॥ वदो वदावदो वक्ता २ वागीशो वाक्पतिः समौ २॥ वाचोयुक्ति

पटुर्वाग्मी वावदूकोऽतिवक्तरि ४॥ स्याज्जल्पाकस्तु वाचालो वाचाटो बहुगर्ह्यवाक् ४॥

दुर्मुखे मुखराबद्धमुखौ २ शक्तः प्रियंवदे २॥ लोहलः स्यादस्फुटवाक् २ गर्ह्यवादीँ करः

२ समौ॥ जडोऽज्ञे नेडमूकस्तु वक्तुं श्रोतुमशिक्षिते॥ तूष्णींशीलस्तु तूष्णीकः २ नग्नोऽवा

सा दिगंबरः ३॥ निष्कासितोऽवकृष्टः २ स्यादपध्वस्तस्तु धिक्कृतः २॥ आत्तगन्धोऽभिभूतः २ स्या

द्दापितः साधितः २ समौ॥ प्रत्यादिष्टो निरस्तः २ स्यात्प्रत्याख्यातो निराकृतः २॥ निकृतः स्या ॥एम॥

द्विप्रकृतो २ विप्रलब्धस्तु वंचितः २॥ मनोहतः प्रतिहतः प्रतिबद्धो हतश्च सः ४॥ अधिक्षिप्तः ॥२॥

उ कद्वदः २ समौ कुवादकुचरौ २ स्यादसौम्यः स्वरोऽस्वरः २॥ रवणः शब्दनो नांदीवादी नांदी ५

39

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

धुतिक्षिप्तोऽस्तवज्ञे कीलितसंयतौ२॥ आपन्न आपत्प्राप्तः२स्यात्कांदिशीको भयद्रुतः२॥
आक्षारितः क्षारितोऽभिशस्ते३ संकसुकोऽस्थिरे२॥ व्यसनार्तोपरक्तौ२ द्वौ विहस्तव्याकु
लौ समौ२॥ विक्लवो विह्वलः२ स्यात्तु विवशोऽरिष्टदुष्टधीः२॥ कश्यः कशार्हे२ सन्नद्धे त्वात
तायी१ वधोद्यते॥ द्वेष्ये त्वक्षिगतो२ वध्यः शीर्षच्छेद्य२ इमौ समौ॥ विष्यो१ विषेण यो वध्यो
मुसल्यो१ मुसलेन यः॥ शिम्बिदानोऽकृतसुकर्मा चपलश्चिकुरः२ समौ॥ दोषैकदृक्पुरो
भागी२ निकृतस्त्वनृजुः शठः२॥ कर्णेजपः सूचकः२ स्यात्पिशुनो दुर्जनः खलः३॥ नृशं
सो घातुकः क्रूरः पापो४ धूर्तस्तु वंचकः२॥ अज्ञे मूढयथाजातमूर्खवैधेयबालिशाः६॥ ४९
कदर्ये कृपणक्षुद्रकिंपचानमितंपचाः५॥ निःस्वस्तु दुर्विधो दीनो दरिद्रो दुर्गतोऽपि सः ४८
५॥ वनीयको याचनको मार्गणो याचकार्थिनौ५॥ अहंकारवानहंयुः२ स्याच्छुभंयुस्तु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥अ त॥
॥ ४ ॥

शुभान्वितः ॥ दिव्योपपादुका देवा १ नृगवाद्या जरायुजाः १ ॥ स्वेदजाः कृमिदंशाद्याः प
क्षिसर्पादयोऽण्डजाः ॥ उद्भिदस्तरुगुल्माद्या उद्भिदुद्भिज्जमुद्भिदं २ ॥ सुंदरं रुचिरं चारु सु
षमं साधु शोभनम् ॥ कान्तं मनोहरं रुच्यं मनोज्ञं मंजु मंजुलम् २ ॥ रम्यं मनोरमं सौम्यं भ
द्रकं रामणीयकम् ॥ तदासेचनकं तृप्तेर्नास्त्यन्तो यस्य दर्शनात् ॥ अभीष्टेऽभीप्सितं
हृद्यं दयितं वल्लभं प्रियं ५ ॥ निकृष्टप्रतिकृष्टार्वरेफयाप्यावमाऽधमाः ॥ कुपूयकुत्
सितावद्यखेटगर्ह्याणकाः १३ समाः ॥ मलीमसन्तु मलिनं कच्चरं मलदूषितं ४ ॥ पूतं प 40
वित्रं मेध्यं च वीध्रं तु विमलार्थकम् २ ॥ निर्णिक्तं शोधितं मृष्टं निःशोध्यमनवस्करम्
असारं फल्गु २ शून्यन्तु वसिकन्तुच्छरिक्तके ४ ॥ क्लीवे प्रधानं प्रमुखप्रवेकानुत्तमोत्तमाः ॥राम:॥
मुख्यवर्य्यवरेण्याश्च प्रवर्होऽनवरार्ध्यवत् ॥ परार्ध्याग्रप्राग्रहरप्राग्र्याग्र्याग्रीयमग्रियम् ॥ ॥ ४ ॥

२१

श्रेयान्श्रेष्ठःपुष्कलःस्यात्सत्तमश्चातिशोभने ५७॥स्युरुत्तरपदेव्याघ्रपुंगवर्षभकुंज
राः॥सिंहशार्दूलनागाद्याःपुंसिश्रेष्ठार्थगोचराः ५८॥अप्राग्र्यद्वयहीनेद्वेअप्रधानोपस
र्जने २॥विशंकटंपृथुबृहद्विशालंपृथुलंमहत्॥वड्रोरुविपुलंपीनपीव्नीतुस्थूल
पीवरे २॥स्तोकाल्पक्षुल्लकाःसूक्ष्मंश्लक्ष्णंदभ्रंकृशंतनु॥स्त्रियांमात्रात्रुटिःपुंसिल
वलेशकणाणवः॥अत्यल्पेऽल्पिष्ठमल्पीयःकनीयोऽणीयइत्यपि ६२॥प्रभूतंप्रचुरंप्रा
ज्यमदभ्रंबहुलंबहु॥पुरुहंपुरुभूयिष्ठंस्फिरंभूयश्चभूरिच॥परःशताद्यास्तेयेषां
परासंख्याशतादिकात्॥गणनीयेतुगणेयंसंख्यातेगणितमथसमंसर्वम्॥विश्व
मशेषंकृत्स्नंसमस्तनिखिलाखिलानिःशेषम्॥समग्रंसकलंपूर्णमखण्डंस्यादनू
नके॥घनंनिरंतरंसांद्रंपेलवंविरलंतनु २॥समीपेनिकटासन्नसन्निकृष्टसनीडव

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥अत॥
॥५॥

तं॥ सदेसाभ्याससविधसमर्यादसवेशवत्॥ उपकण्ठान्तिकाभ्यर्णाभ्यग्रा अप्यभि
तोऽव्ययम् १५॥ संसक्ते त्वव्यवहितमपदान्तरमित्यपि २॥ नेदिष्ठमन्तिकतमं २ स्याद्दू
रं विप्रकृष्टकम् २॥ दवीयश्च दविष्ठं च सुदूरं २ दीर्घमायतम् २॥ वर्तुलं निस्तलं वृत्तं ३
बन्धुरं तून्नतानतम् २॥ उच्चप्रांशून्नतोदग्रोच्छ्रितास्तुङ्गेऽथ वामने॥ न्यङ्नीचखर्वह्रस्वाः
४ स्युरवाग्रेवनतानतम् २॥ अरालं वृजिनं जिह्ममूर्मिमत्कुञ्चितं नतम्॥ आविद्धं कुटि
लं भुग्नं वेल्लितं वक्रमित्यपि ११॥ ऋजावजिह्मप्रगुणौ ३ व्यस्ते त्वप्रगुणाकुलौ २॥ शाश्व
तस्तु ध्रुवो नित्यसदातनसनातनाः ६॥ स्थास्नुः स्थिरतरः स्थेयानेकरूपतया तु यः॥ का
लव्यापी स कूटस्थः १ स्थावरो जंगमेतरः २॥ चरिष्णुर्जंगमचरं त्रसमिंगं चराचरम् ६॥
चलनं कंपनं कंप्रं चलं लोलं चलाचलम्॥ चंचलं तरलं चैव पारिप्लवपरिप्लवे १०॥

॥नाम॥
॥५॥

41

Nepal Sanskrit University, Balmiki Campus, Kathmandu

७४
अतिरिक्तःसमधिकोरदृढसंधिस्तुसंहतः२॥कर्कशंकठिनंक्रूरंकठोरंनिष्ठुरंदृढम्॥ज
ठरंमूर्तिमन्मूर्तंप्रवृद्धंप्रौढमेधितम्३॥पुराणेप्रतनेप्रत्नपुरातनचिरंतनाः५॥प्र
त्यग्रोभिनवोनव्योनवीनोनूतनोनवः॥नूत्न७स्वसुकुमारंतुकोमलंमृदुलंमृदु४॥
अन्वगन्वक्षमनुगेऽनुपदंक्लीबमव्ययम्४॥प्रत्यक्षंस्यादैन्द्रियकमप्रत्यक्षमतीन्द्रियं
२॥एकतानोऽनन्यवृत्तिरेकाग्रैकायनावपि॥अप्येकसर्गएकाग्र्योप्येकायनगतो
पिसः७॥पुंस्यादिःपूर्वपौरस्त्यप्रथमाद्याथअथास्त्रियाम्॥अन्तोजघन्यंचरममन्त्यपा
श्चात्यपश्चिमम्६॥मोघंनिरर्थकंस्पष्टंस्फुटंप्रव्यक्तमुल्बणम्४॥साधारणंतुसामा
न्यमेकाकीत्वेकएककः२॥भिन्नार्थकाअन्यतरएकस्त्वोन्येतरावपि१॥उच्चावचंनैक
भेदमुच्चण्डमविलंबितम्२॥अरुंतुदंतुमर्मस्पृगबाधंतुनिरर्गलम्३॥प्रसव्यंप्रतिकू

॥अ·त॥
॥९॥

लं२स्यादपसव्यमपष्ठुर२च॥ वामंशरीरंसव्यंस्यादपसव्यंतुदक्षिणम्२॥ संकटंनातुसं
बाधः२कलिलंगहनंसमे२॥ संकीर्णेसंकुलाकीर्णेमुण्डितंपरिवापितम्२॥ ग्रथितंसं
दितंदृब्धं२विसृतंविस्तृतंततम्२॥ अन्तर्गतंविस्मृतं२स्यात्प्राप्तप्रणिहितेसमे२॥८
वेल्लितंप्रेंखितधूतचलिताकंपिताधुते२॥ नुन्ननुन्नास्तनिष्ठ्यूताविद्धक्षिप्तेरिताः२स
माः॥ परिक्षिप्तंतुनिवृतं२मूषितंमुषितार्थकम्२॥ प्रवृद्धप्रसृते२न्यस्तनिसृष्टे२गुणि
ताहते२॥ निदिग्धोपचिते२गूढगुप्ते२गुण्ठितरूषिते२॥ द्रुतावदीर्णे२उद्गूर्णोद्यते२का
चितशिक्यिते२॥ घ्राणघ्राते२दिग्धलिप्ते२समुदक्तोद्धृतेसमे२॥ वेष्टितंस्याद्वलयितंसं
वीतंरुद्धमावृतम्२॥ रुग्णंभुग्ने२थनिशितक्ष्णुतशातानितेजिते४॥ स्याद्विनाशोन्मु
खंपक्वं२ह्रीणह्रीतौतुलज्जिते२॥ वृत्तेतुवृत्तव्यावृत्तौ२संयोजितउपाहितः२॥ प्राप्यंग

॥राम॥
॥९॥

42

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ष्यं समासार्थं २ स्यन्नं रीणं स्नुतं स्रुतम् ४ ॥ संगूढः स्यात्संकलितो २ ऽवगीतः ख्यातगर्हणः २ ॥
विविधः स्याद्बहुविधो नानारूपः पृथग्विधः ४ ॥ अवरीणो धिक्कृतः २ श्चाप्यवध्वस्तोऽवचूर्णितः
२ ॥ अनायासकृतं फाण्टं २ स्वनितं ध्वनितं समे २ ॥ बद्धे संदानितं मूतमुद्दितं संदितं सितम् ६
॥ निष्पक्वं क्वथितं २ पाके क्षीराज्यहविषां शृतम् ॥ निर्वाणो मुनिवह्न्यादौ १ निर्वातस्तु गतेऽ
निले १ ॥ पक्वं परिणते २ गूनं हन्ने २ मीढं तु मूत्रिते २ ॥ पुष्टे तु पुषितं २ सोढे क्षान्तं २ उद्वान्तमुद्गते
२ ॥ दान्तस्तु दमिते २ शान्तः शमिते २ प्रार्थितेऽर्दितः २ ॥ ज्ञप्तस्तु ज्ञपिते २ छन्नश्छादिते २ पूजितेऽ
चितः २ ॥ पूर्णस्तु पूरिते २ क्लिष्टः क्लिशिते २ ऽवसिते सितः २ ॥ प्रुष्टप्लुष्टोषिता दग्धे तष्टत्वष्टौ तनू
कृते २ ॥ वेधितच्छिद्रितौ विद्धे २ विन्नवित्तौ विचारिते २ ॥ निष्प्रभे विगतारोकौ २ विलीने विद्रुत
द्रुतौ ३ ॥ सिद्धे निर्वृत्तनिष्पन्नौ २ दारिते भिन्नभेदितौ ३ ॥ ऊतं स्यूतमुतं चेति त्रितयं तन्तुसं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पत्रं ३ ५२५

॥अम॥
॥७॥

तते २॥ स्यादर्हिते नमस्यितं नमसितमपचायितार्चितापचितम् ३॥ वरिवसिते वरिवस्यि
तमुपासितं चोपचरितं च ४॥ संतापित[illegible]सन्तप्तौ धूपितधूपायितौ च दूनश्च ५॥ हृष्टे मत्त
स्तृप्तः प्रह्लन्नः प्रमुदितः प्रीतः ६॥ छिन्नं छातं लूनं कृत्तं दातं दितं छितं वृक्णम् ८॥ स्रस्तं ध्वस्तं
भ्रष्टं स्कन्नं पन्नं च्युतं गलितं ७॥ लब्धं प्राप्तं विन्नं भावितमासादितं च भूतं च ६॥ अन्वेषितं गवेषि
तं [illegible] मन्विष्टं मार्गितं मृगितम् ५॥ आर्द्रं सार्द्रं क्लिन्नं तिमितं स्तिमितं समुन्नमुत्तं च
७॥ त्रातं त्राणं रक्षितमवितं गोपायितं च गुप्तं ८॥ अवगणितमवमतावज्ञातेऽवमानितं च
परिभूते ५॥ त्यक्तं हीनं विधुतं समुज्झितं धूतमुत्सृष्टे ६॥ उक्तं भाषितमुदितं जल्पितमाख्या
तमभिहितं लपितं ७॥ बुद्धं बुधितं मनितं विदितं प्रतिपन्नमवसितावगते ७॥ उरीकृतमु
दरीकृतमङ्गीकृतमाश्रुतं प्रतिज्ञातं ॥ संगीर्णविदितसंश्रुतसमाहितोपश्रुतोपगतम् ११

श्री

43

॥समः॥
॥७॥

Nepal Sanskrit University, Balmiki Campus, Kathmandu

ईक्षितशस्तपनायितपणायितप्रणुतपणितपनितानि ॥ अपिगीर्णवर्णिताभिष्टु-
तेडितानि स्तुतार्थानि ११ ॥ भक्षितचर्वितलिप्तप्रत्यवसितगिलितखादितप्सातम् १
अभ्यवहृतान्नजग्धग्रस्तग्लस्ताशितं भुक्ते १४ ॥ क्षेपिष्ठक्षोदिष्ठप्रेष्ठवरिष्ठस्थविष्ठबंहि-
ष्ठाः ॥ क्षिप्रक्षुद्राभीप्सितपृथुपीवरबहुप्रकर्षार्थाः ११ ॥ साधिष्ठद्राघिष्ठस्फेष्ठगरिष्ठह्रसिष्ठवृन्दि-
ष्ठाः ॥ बाढव्यायतबहुगुरुवामनवृन्दारकातिशये ॥ १८ ॥ विशेष्यनिघ्नवर्गः ॥ ॥
प्रकृतिप्रत्ययार्थाद्यैः संकीर्णे लिंगमुन्नयेत् ॥ कर्म क्रिया तत्सातत्ये गम्ये स्युरपरस्पराः ॥
साकल्यासंगवचने पारायणपरायणे ॥ यदृच्छा स्वैरिता हेतुशून्या त्वास्था विलक्षणम् ॥
शमथस्तु शमः शान्तिर्दान्तिस्तु दमथो दमः २ ॥ अवदानं कर्म वृत्तं २ काम्यदानं प्रवार-
णम् २ ॥ वशक्रिया संवननं २ मूलकर्म तु कार्मणं २ ॥ विधूननं विधुवनं २ तर्पणं प्रीणनावना

०।। ८ ५५

॥अम॰॥ वनम२ ॥ पर्याप्तिः स्यात्परित्राणं हस्तधारणमित्यपि२ ॥ सेवनं सीवनं स्यूतिर्विदरः स्फुट
॥८॥ नं भिदा२ ॥ आक्रोशनमभीषंगः२ संवेदो वेदना न ना२ ॥ संमूर्छनमभिव्याप्तिर्याच्ञाभि
क्षार्थनार्दना२ ॥ वर्द्धनं छेदने२ थ द्वे आनंदनसभाजने ॥ आप्रछनं२ मथाम्नायः संप्रदायः
२ क्षये क्षिया२ ॥ ग्रहो ग्राहो वशः कान्तौ२ रक्षस्त्राणं रणः क्वणः२ ॥ व्यधो वेधे२ पचाके पा
२ हवो हूतौ२ वरणं वृतौ२ ॥ ओषः प्लोषे२ नयो नाये२ ज्यानिर्जीर्णौ२ भ्रमो भ्रमौ२ ॥ स्फातिर्वृ
द्धौ२ प्रथा ख्यातौ२ स्पृष्टिः पृक्तौ२ स्नवः स्रवे२ ॥ एधा समृद्धौ२ स्फुरणे स्फुरणा२ प्रमितौ प्र
मा२ ॥ प्रसूतिः प्रसवे२ श्च्योते प्राघारः२ क्लमथः क्लमे२ ॥ उत्कर्षोऽतिशये२ संधिः श्लेषे२ वि
षय आश्रये२ ॥ क्षिपायां क्षेपणं२ गीर्णिर्गिरौ२ गूरणमुद्यमे२ ॥ उन्नाय उन्नये२ श्रायः ॥रामः॥ ॥८॥
श्रयणे२ जयने जयः२ ॥ निगादो निगदे२ मादो मदे२ उद्वेग उद्भ्रमे२ ॥ विमर्दनं परिमलो२

भ्युपपत्तिरनुग्रहः२॥ निग्रहस्तद्विरुद्धः२स्यादभियोगस्त्वभिग्रहः२॥ मुष्टिबंधस्तुसंग्राहो२
डिम्बेडमरविप्लवौ३॥ बंधनंप्रसितिश्चारः२स्पर्शःस्प्रष्टोपतप्तरि२॥ निकारोविप्रकारः
स्यादाकारस्त्विंगइंगितम्२॥ परिणामोविकारो२द्वेसमेविकृतिविक्रिये२॥ अपहार
स्त्वपचयः२समाहारस्समुच्चयः२॥ प्रत्याहारउपादानं२विहारस्तुपरिक्रमः२॥ अभिहा
रोभिग्रहणं२निर्हारोऽभ्यवकर्षणम्२॥ अनुहारोऽनुकारः२स्यादर्थस्यापगमेव्ययः१
प्रवाहस्तुप्रवृत्तिः२स्यात्प्रवहोगमनंबहिः२॥ वियामोवियमोयामोयमःसंयामसंयमौ
६॥ हिंसाकर्माभिचारः२स्याज्जागर्याजागराद्वयोः२॥ विघ्नोंतरायःप्रत्यूहः३स्यादुपघ्नो
न्तिकाश्रये२॥ निर्वेशउपभोगःस्यात्२परिसर्पःपरिक्रिया२॥ विधुरन्तुप्रविश्लेषे२भिप्रा
यश्छन्दआशयः३॥ संक्षेपणंसमसनं२पर्य्यवस्थाविरोधनम्२॥ परिसर्य्यापरीसारः२

॥अ·त॥ ॥२ ॥

स्याद्वास्या त्वासना स्थितिः ॥ विस्तारो विग्रहो व्यासः २ स च शब्दस्य विस्तरः ॥ संवाहनम
र्दनं स्याद्विनाशः स्याददर्शनम् २ ॥ संस्तवः स्यात्परिचयः प्रसरस्तु विसर्पणम् ॥ नीवाक
स्तु प्रयामः स्यात् २ सन्निधिः सन्निकर्षणम् २ ॥ लवोऽभिलावो लवने २ निष्पावः पवनेप
वः २ ॥ प्रस्तावः स्यादवसरस्त्रसरः सूत्रवेष्टनम् २ ॥ प्रजनः स्यादुपसरः २ प्रश्रयप्रणयौ २

45

समौ ॥ धीशक्तिर्निष्क्रमो २ स्त्री तु संक्रमो दुर्गसंचरः २ ॥ प्रत्युत्क्रमः प्रयोगार्थः २ प्रक्रमः स्या
दुपक्रमः २ ॥ स्यादभ्यादानमुद्घात आरम्भः ३ संभ्रमस्त्वरा २ ॥ प्रतिबंधः प्रतिष्टम्भो २ ऽव
नायस्तु निपातनम् २ ॥ उपलंभस्त्वनुभवः २ समालम्भो विलेपनम् २ ॥ विप्रलंभो विप्र
योगो २ विलम्भस्त्वतिसर्जनम् २ ॥ विश्रावस्तु प्रतिख्यातिः २ अवेक्षा प्रतिजागरः २ ॥ निपाठ ॥शमः॥ ॥९॥
निपठौ पाठे ३ तेमस्तेमौ समुन्दने २ ॥ आदीनवास्रवौ क्लेशे २ मेलके संगसंगमौ ३ ॥ अन्वी

स्तव २

क्षणं विचयनं मार्गणं मृगणा मृगः ५ ॥ परिरम्भः परिष्वङ्गः संश्लेष उपगूहनम् ६ ॥ निर्वर्ण
नन्तु निध्यानं दर्शनालोकनेक्षणम् ॥ प्रत्याख्यानं निरसनं प्रत्यादेशो निराकृतिः ६ ॥ उप
शायो विशायश्च पर्यायशयनार्थकौ २ ॥ अर्त्तनं च ऋतीया च हृणीया च घृणार्थके ४ ॥ स्या
द्व्यत्यासो विपर्यासो व्यत्ययश्च विपर्यये ६ ॥ पर्यायोऽतिक्रमस्तस्मिन्नतिपात उपात्ययः ४ ॥
प्रेषणं यत्समाहूय तत्र स्यात्प्रतिशासनम् १ ॥ स संस्तावः क्रतुषु या स्तुतिभूमिर्द्विजन्मनाम्
२ ॥ निधाय तक्ष्यते यत्र काष्ठे काष्ठं स उद्घनः ॥ स्तम्बघ्नस्तु स्तम्बघनः स्तम्बो येन निहन्यते २ ॥
आविधो विध्यते येन १ तत्र विष्वक्समे निघः १ ॥ उत्कारश्च निकारश्च द्वौ धान्योत्क्षेपणार्थकौ
२ [illegible]गारोद्गारविक्षावोद्ग्राहास्तु गरणादिषु ॥ आरत्यवरतिविरतय उपरमेऽथास्त्रियां तु ॥
निष्ठेवः निष्ठ्यूतिर्निष्ठेवनं निष्ठीवनमित्यभिन्नानि ॥ जवने जूतिः सातिस्त्ववसानं स्या

॥अम॰॥
॥१०॥

दथन्तरे जन्तुर्निः २ ॥ उदजस्तु पशुप्रेरणं १ मकरणिरित्यादयः शापे २ ॥ गोत्रान्तेभ्यस्तस्य वृन्दमि
न्यौपगवकादिकम् ॥ आपूपिकं शाष्कुलिकमेवमाद्यमचेतसाम् ॥ माणवानां तु माणवं
१ सहायानां सहायता १ ॥ हल्या हलानां ब्राह्मण्यवाडव्ये तु द्विजन्मनाम् २ ॥ द्वे पर्शुकानां पृष्ठा
नां पार्श्वं पृष्ठ्यमनुक्रमात् ॥ खलानां खलिनी खल्याप्यथ मानुष्यकं नृणाम् १ ॥ ग्राम
ता जनता धूम्या पाश्या गल्या पृथक् पृथक् ५ ॥ अपि साहस्रकारीषवार्मणाथर्वणादि
कम् ॥ ॥ इति संकीर्णवर्गः ॥ ॥ नानार्थाः केपि कान्तादिवर्गेष्वेवात्र कीर्तिताः ॥ भू
रिप्रयोगा ये येषु पर्यायेष्वपि तेषु ते ॥ आकाशे त्रिदिवे नाकोर लोकस्तु भुवने जने २ ॥ पद्ये
यशसि च श्लोकः २ शरे खड्गे च सायकः २ ॥ जंबूकौ क्रोष्टुवरुणौ २ पृथुकौ चिपिटार्भकौ २ ॥
आलोकौ दर्शनोद्योतौ २ भेरीपटहमानकौ २ ॥ उत्संगचिह्नयोरंकः २ कलंकोंकापवादयोः २

46

॥एमः॥
॥१०॥

नक्षत्रे नागवर्ङ्गे कोरङ्गकः स्फाटिकसूर्ययोः२॥ मारुते वेधसि ब्रध्ने पुंसि कः कं शिरोम्बुनोः
स्यात्पुलाकस्तुच्छधान्ये संक्षेपे भक्तसिक्थके२॥ उलूके करिणः पुच्छमूलोपान्ते च पेचकः
२॥ कमण्डलौ च करकः१ सुगते च विनायकः१॥ किष्कुर्हस्ते वितस्तौ च शूककीटे च वृश्चि
कः१॥ प्रतिकूले प्रतीकस्त्रिषु एकदेशे तु पुंस्ययमरः२॥ स्यार्जूनिकं तु भूनिंबे कफोटले भूलुणा
पि च२॥ ज्योत्स्निकायां च घोषे च कोशातकपरस्थकपुल्ले॥ सिने च खदिरे सोमवल्कः स्या
दरथसिंहके॥ तिल्वके चापि पिशाचाकोरवाह्लीकं रामठेपि च१॥ महेन्द्रगुग्गुलूलूकव्याल
ग्राहिषु कौशिकः४॥ रुक्तापशंकास्वातंकः स्वल्पेपि क्षुल्लकस्त्रिषु१॥ जैवातृकः शशांके
पि१ खुरेप्यश्वस्य वर्तकः१॥ व्याघ्रेपि पुण्डरीको ना१ यवान्यामपि दीपकः१॥ शालाहृ
काः कपिक्रोष्टुश्वानः२ स्वर्णोपि गैरिकम्१॥ पीडार्थेपि व्यलीकं१ स्यादलीकं त्वःप्रियेनृते

॥अम॰॥
॥११॥

२॥ शीलान्वयावनूके द्वे शल्के शकलवल्कले॥ साहे शतेसु वर्णानां हेम्नुरोम्भ षराणप
ले॥ दीनारेपि च निष्को स्त्री कल्कोस्त्री शमलैनसोः॥ दंभेप्यथ शपिनाको स्त्री शूलशंक
रधन्वनोः॥ धेनुकाजु करेणांच मेघजालेच मालिका॥ कारिकायातनावृत्तोः कर्णी
काकर्णभूषणे॥ करिहस्तांगुल्योपद्मबीजकोश्यांत्रिषूत्तरे॥ वृन्दारको रूपिमुख्यावे
केमुख्यान्यकेवलाः॥ स्यादांभिकः कौक्कुटिको यश्चादूरेरितेक्षणः॥ लालाटिकः प्रभो
र्भालदर्शी कार्याक्षमश्च यः॥ भूभृन्नितंबवलयचक्रेषु कटको स्त्रियाम॥ सूच्यग्रेक्षुद्रशा
त्रौ च रोमहर्षेपि कंटकः॥ पाकेपत्रि शिशौ स्त्री को ऽक्षेणेनेत्रे नेतरि नायकः॥ पर्यकः स्या
त्परिकरेस्यादाक्रोपि वल्वल्वकः॥ पेटकस्त्रिषु वृंदेपि गुरौ देष्टेपि च देशिकः॥ खेटको ग्रा
मं फलकौ धीवरेपि च जालिकः॥ पुष्परेणौ च किंजल्कः शूल्को स्त्री स्त्री वनेपि॥ स्यात्कलो

पं॰

॥अम॰॥
॥११॥

लेप्युत्कलिकायाईकं भावहृद्‌यो: ॥ करिकाचापिगणिका दारकौ वालभेदकौ ॥ मृगराउ
मुष्टिकामेथे खर जोरसदार्वके ॥ ॐ ॥ इतिकान्तावर्गः ॥ ॐ ॥ मयूखस्त्विट्करज्वालास्वलि
वाणोशिलीमुखौ २ ॥ शंखोनिधौललाटास्थ्निकंवौन स्त्री ३ इन्द्रियेपिखं १ ॥ घृणिर्ज्वालेअ
इतिखान्ताः पिशिखेशैलवृक्षौ नगावगौ २ ॥ आशुगौवायुविशिखौ २ शरार्कविहगाः खगाः ३ ॥ प
तंगौपक्षिसूर्यौ च २ पूगः क्रमुकवृंदयोः २ ॥ पशावपि मृगा १ वेगःप्रवाहजवयोरपि २ ॥ परा
गःकौसुमेरेणौ स्नानीयादौरजस्यपि २ ॥ गजेपिनागमातंगा १ वपांगस्तिलकेपिच १ ॥ स
र्गःस्वभावनिर्मोक्षनिश्चयाध्यायसृष्टिषु ॥ योगःसन्नहनोपायध्यानसंगतियुक्तिषु ५ ॥
भोगःसुखेस्त्र्यादिभृतावहेश्च फणकाययोः ४ ॥ चातकेहरिणेपुंसि सारंगःशवले त्रिषु ३ ॥
कपौ च प्लवगःशापेत्वभिषंगःपराभवे २ ॥ यानाद्यंगेयुगःपुंसियुगंयुग्मेकृतादिषु ३ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

परिधानांबत्तोकच्छा ...

॥ अम ॥ स्वर्गेषुपशुवाग्वज्रदिङ्नेत्रघृणिभूजले ॥ लक्ष्यदृष्ट्यास्त्रियांपुंसिगौः लिंगंचिह्नशेफसोः २
॥ १२ ॥ शृंगंप्राधान्यसान्वोश्च वराङ्गंमूर्द्धगुह्ययोः २ ॥ भगंश्रीकाममाहात्म्यवीर्ययत्नार्ककीर्तिषु १
॥ इतिगान्ताः ॥ परिघःपरिघातेऽस्त्रेप्योघोवृन्देंभसांरये २ ॥ मूल्येपूजाविधावर्घो २ ऽहोदुःख
व्यसनेष्वघमं ॥ त्रिष्विष्टेऽल्पेलघुः १ ॥ घान्ताः ॥ काचाःशिक्यमृद्भेददृग्रुजः २ ॥ विपर्यासेवि
स्तरेचप्रपंचः २ पावकेशुचिः ॥ मास्यमात्येचाप्युपधेपुंसिमेध्येसितेत्रिषु ५ ॥ अभिषंगे
स्पृहायांचगभस्तौचरुचिःस्त्रियाम् २ ॥ इतिचान्ताः ॥ कच्छोनूपबधस्थानेनंदीवृक्षेपिस
म्मतः २ ॥ प्रसन्नेभल्लुकेप्यच्छो २ गुच्छःस्तबकहारयोः २ ॥ इतिछान्ताः ॥ केकितार्क्ष्यावहिभु
जौ २ दंतविप्राण्डजाद्विजाः ३ ॥ अजाविष्णुहरच्छागा ३ गोष्ठाध्वनिवहाव्रजाः ३ ॥ धर्मराजौ ॥ रामः ॥
जिनयमौ २ कुंजोदन्तेपिनस्त्रियाम् १ ॥ वलजंक्षेत्रपूर्द्वारे २ वल्गुजावल्गुदर्शने १ ॥ समेक्ष्मां ॥ १२ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmiki Campus, Kathmandu

होरशेष्पाजिः२प्रजास्यात्संनतौजनने२॥ अब्जौशंखशशांकौच२स्वकेनित्येनिजंत्रिषु२॥
इतिजान्ताः॥ पुंस्यात्मनिप्रवीणेचक्षेत्रज्ञोवाच्यलिंगकः२॥ संज्ञास्याच्चेतनानामहस्ताद्यै
श्चार्थसूचना२॥ दोषज्ञौवैद्यविद्वांसौ२ज्ञोविद्वान्सोमजोपिच२॥ इतिञान्ताः॥ काकेभग
ण्डौकरटौ२गजगण्डकटीकटौ२॥ शिपिविष्टस्तुखल्वतौदुश्चर्मणिमहेश्वरे२॥ देवशिल्पि
न्यपित्वष्टा१दिष्टंदैवेपिनद्वयोः१॥ रसेकटुःकट्वकार्येत्रिषुमत्सरतीक्ष्णयोः४॥ रिष्टंक्षेमा
शुभाभावेष्वरिष्टेतुशुभाशुभे२॥ मायानिश्चलयंत्रेषुकैतवानृतराशिषु॥ अयोघनेशैल
शृंगेसीरांगेकूटमस्त्रियाम्२॥ सूक्ष्मैलायांत्रुटिःस्त्रीस्यात्कालेल्पेसंशयेपिच३॥ अत्युत्कर्षा
श्रयःकोटयो२मूलेलग्नकचेजटा२॥ व्युष्टिःफलेसमृद्धौच२दृष्टिर्ज्ञानेक्ष्णिदर्शने२॥ इष्टिर्या
गेच्छयोः२सःश्निश्चितेबहुनित्रिषु२॥ कष्टेतुकृच्छ्रगहने२दक्षामन्दागदेषुतु॥ पटु२द्वौवाच्य

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥अंत॥
॥१३॥

स्त्रिंगोष्ठ॥इतिठान्ताः॥नीलकण्ठःशिवेपिच१॥पुंसिकोष्ठोंतर्जठरंकुसूलोन्तर्गृहंतथा३॥
निष्ठानिष्पत्तिनाशान्ताः२काष्ठोत्कर्षेस्थितौदिशि२॥त्रिषुज्येष्ठोतिशस्तेपि२कनिष्ठोति
युवाल्पयोः२॥इतिष्ठान्ताः॥दण्डोस्त्रीलगुडेपिस्याद्गुडोगोलेक्षुपाकयोः२॥सर्पमांसात्प
शू व्याडौ२गोभूवाचस्त्विडाइलाः३॥क्ष्वेडावंशशलाका[illegible]१नाडी[illegible]कालेपिषट्क्षणे१॥का
ण्डोस्त्रीदण्डबाणार्ववर्गावसरवारिषु८॥स्याद्भाण्डमश्वाभरणेमत्रेमूलवणिग्धने६॥ ४९
इतिडान्ताः॥भृशप्रतिज्ञयोर्बाढं२प्रगाढंभृशकृच्छ्रयोः२॥शक्तस्थूलौत्रिषुदृढौ२विन्यस्तसं कूके ४
हतौ२॥इतिढान्ताः॥भ्रूणोर्भकेस्त्रैणगर्भे२बाणोबलिसुतेशरे२॥कणोतिसूक्ष्मेधान्यांशे
२संघातेप्रमथेगणः५॥पणोद्यूतादिषूत्सृष्टे२भृतौमूल्येधनेपिच॥मौर्व्यांद्रव्याश्रितेसत्त्व ॥रामः॥
शौर्यसंध्यादिकेगुणः५॥निर्व्यापारस्थितौकालविशेषोत्सवयोःक्षणः३॥वर्णोद्विजा ॥१३॥

गा१

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पं कवि भारती

दोषुक्लादौ स्युतौ वर्णौ तु चाक्षरे॥ भरुणो भास्करे पि स्याद्वर्णभेदे पि च त्रिषु२॥ स्थाणुः शर्वे
प्यथ१ द्रोणः काके पि चाउ रवेरणं१ ग्रामणीर्नापिते पुंसि श्रेष्ठे ग्रामाधिपे त्रिषु२॥ ऊर्णा मेषा
दिलोम्नि स्यादावर्ते चान्तरा भ्रुवोः२॥ हरिणी स्यान्मृगी हेमप्रतिमा हरिता च या॥ त्रिषु पांडौ
च हरिणः स्थूणा स्तंभे पि वेश्मनः१॥ तृष्णे स्पृहापिपासे द्वे जुगुप्साकरुणे घृणे२॥ वणिक्प
थे च विपणिः१ सुरा प्रत्यक् च वारुणी२॥ करेणुरिभ्यां स्त्री नेभे२ द्रविणं तु बलं धनम२॥ श
रणं गृहरक्षित्रोः२ श्रीपर्णं कमले पि च१॥ विषाभिम[illegible]हेषु तीक्ष्णं क्लीबे खरे त्रिषु४॥
प्रमाणं हेतुमर्यादाशास्त्रेयत्ताप्रमातृषु५॥ करणं सा[illegible]तमं क्षेत्रगात्रेंद्रियेष्वपि॥ प्राण्यु
त्पादे संसरणमसंबाधचमूगतौ॥ घंटापथे अथ वान्तान्ने समुद्गिरणमुन्नये२॥ अतस्त्रि
षु विषाणं स्यात्पशुशृंगेभदन्तयोः२॥ प्रवणं क्रमनिम्नोर्व्यां प्रह्वे ना तु चतुष्पथे२॥ संकीर्णौ

श्री श्री

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

॥अम॥ ॥१५॥ निचिताशुद्धौ२ वीहितं ग्रन्थम [illegible]रं२ ॥ इति रान्ताः ॥ देवसूर्यौ विवस्वन्तौ२ सरस्वन्तौ नदा
र्णवौ२ ॥ पक्षितार्क्ष्यौ गरुत्मन्तौ२ शकुन्तौ भासपक्षिणौ२ ॥ अग्न्युत्पातौ धूमकेतू२ जीमू
तौ मेघपर्वतौ२ ॥ हस्तौ तु पाणिनक्षत्रे मरुतौ पवनामरौ२ ॥ यन्ता हस्तिपके सूते२ भर्ता
धातरि पोष्टरि२ ॥ यानपात्रे शिशौ पोतः२ प्रेतः प्राण्यन्तरे मृते१ ॥ ग्रहभेदे ध्वजे केतुः पा
र्थिवे तनये सुतः१ ॥ स्थपतिः कारुभेदेपि२ भूभृद्भूमिधरे नृपे२ ॥ मूर्द्धाभिषिक्तो भूपेपि
ऋतुः स्त्रीकुसुमेपि च ॥ विष्णावप्यजिताव्यक्तौ१ सूतस्त्वष्टरि सारथौ२ ॥ व्यक्तः प्राज्ञेपि दृ
ष्टान्तावुभौ शास्त्रनिदर्शने२ ॥ क्षत्ता स्यात्सारथौ द्वाःस्थे वैश्यायामपि शूद्रजे२ ॥ वृत्तान्तः
स्यात्प्रकरणे प्रकारे कार्त्स्न्यवार्तयोः४ ॥ आनर्तः समरे नृत्यस्थाने नीवृद्विशेषयोः३ ॥ कृता ॥रमः॥ ॥१६॥
न्तो यमसिद्धान्तदैवाकुशलकर्मसु४ ॥ श्लेष्मादिरसरक्तादि महाभूतानि तद्गुणाः ॥ इन्द्रि